

Kitica Andersenovih pravljic.

Poslovenil

FR. ERJAVEC.

V Celovcu 1863.
Natisnil Janez Leon.

Publ no 24245 U B, 9.

Predgovorček.

Vsak narod pokazuje posebno v svojih pesmih, pregovorih, basnih in pravljicah zaklad svoje narodne poezije.

Pravljica nam predstavlja djanja in dogodbe, ki se godé pod vplivom neke čeznatorne moči; v vsaki pravljici se godé čudeži, v njih vidimo delo nam neznanih duhov. Ali da si tudi je pravljica plod zgolj fantazije, imá zraven vendar globokeji pomen, namreč ta, da podučuje. V tem je podobna basni, ki se pa od pravljice razločuje v tem, da basen nima družega namena, nego naravnost poduk. Domovina pravljic so neki jutrove dežele in od nekdanj so znane pravljice Indov in Perzov; posebno pa slové Arabci zavolj bogastva in lepote svojih pravljic; tù spomnimo le na venec prekrasnih arabskih pravljic, znanih pod imenom „tisoč in ena noč“. Med sedanjinimi evropskimi narodi slové škandinavske in slovanske (posebno ruske in srbske) narodne pravljice, in pridni možjé so jih

*z velikim trdom nabirali po narodu, postavim: Vuk srbske, brata Grimm nemške, Asbjörsen in Moe škan-
dinavske.*

*Tudi umetna poezija se je lotila tega zaklada in
posebno lepe so pravljice danskega pesnika Andersena;
torej podamo tu malo kitico njegovih pravljic Sloven-
cem v slovenski obleki. Da bi jih brali z veseljem!*

Fr. E.

1. Angelj.

Kedar koli umrje kako dobro dete, vsakikrat se spusti angelj božji na zemljo, vzeme mrtvo dete v svoje naročje, sprostrè velike bele perutnice in leti čez vse kraje, ktere je dete rado imelo, natrga polno perišče cvetlic in jih nosi k Bogu, da tam gori še lepše cvetô ko tukaj na zemlji. Ljubi Bog pritisne vsako cvetlico na svoje srce, tisto pa, ktera mu je najljubša, poljubi in potem zadobi glas, da lahko poje z drugimi blaženimi.

Vidiš, to je pripovedoval angelj božji, ko je nosil neko mrtvo dete proti nebesom, in dete je poslušalo kot v sanjah. Letela sta čez vsa mesta v domačiji, kjer si je mali igral, in prišla sta v vrte s prelepimi cveticami.

„Ktere hočeva vzeti sèbój, da jih zasadiva v nebesih?“ vpraša angelj.

Tu je stal sprelepi rožni grm, ali bil je šibek, in hudobna roka mu je steblo ulomila; veje polne velicih, na pol odprtih popkov so visele vele ob stebelu.

„Ubogi grm!“ reče dete. „Vzemi ga, da se bo mogel razevesti gori pri Bogu.“

In angelj vzeme rožni grm in poljubi dete zato in mali odpre na pol svoje oči. Natrgala sta si bogatih, prekrasnih cvetlic, vzela sta pa tudi seboj zaničevano zlatico in divjo sirotico.

„Zdaj imava cvetlic!“ reče dete in angelj je prikimal, toda še ni zletel kvišku k Bogu.

Bila je noč, vse je bilo tiho; bila sta v velikem mestu, plavala sta sem ter tje po nekih ozkih ulicah, kjer so ležali celi kupi slame, pepela in smeti, ker ta dan so se ljudje selili. Tu so ležale črepinje od taljerjev, kosci gipsovih podob, cunje in stari klobuki, kar ni bilo lepo viditi.

In angelj mu pokaže v tej zmesi cvetnikove črepine in gručo prsti, ki je padla iz posode; to gručo so držale skup le korenine velike usušene poljske cvetlice, ki ni za nič, torej so jo vrgli na ulice.

„To vzameva seboj!“ veli angelj. „Ko dalje poletiva, povedal ti bom, zakaj?“

„Tam doli v ozkih ulicah, v nizki kleti je prebival uboren, bolan deček; že od malega je bolehal in moral je v postelji ležati. Kedar je bil najbolj zdrav, šel je po bergljah enekrati v sobi gori in doli, to je bilo vse. Nekatere dni po letu je prišlo solnce za kake pol ure celo do kletinega praga in če je ubogi deček tu sedel, ter se grel na solnceu in gledal rudečo kri skoz svoje prste, ki jih je držal pred očmi, potem so že rekli: „No, danes je bil zunaj!“ — Gozd z lepim po-

Trn pa požene novo zeleno listje in začne cvesti v mrzli zimski noči — tako vroče je srce žalostne matere! In trn jej pokaže pot, po katerem naj gre.

Zdaj pride do velicega jezera, na katerem ni bilo ne barke ne čolna. Jezero ni toliko zamrznilo, da bi jo držalo, pa tudi ni bilo tako plitvo, da bi ga mogla mati prebresti — in vendar tje čez mora, ako hoče dobiti svoje dete. Vrže se na tla in hoče jezero izpiti — to je pač enemu človeku nemogoče! Ali uboga mati misli, znabiti, da se čudež zgodi.

„To ne bo šlo nikakor!“ reče jezero. „Stoj! znabiti se pogodiva. Nabiram bisere, in tvoje oči so najčistejši biseri, kar koli sem jih še vidilo. Izjokaj si jih in jaz te ponese na uno stran k hiši, kjer stanuje smrt in kjer goji cvetlice in drevesa in vsaka cvetlica, vsako drevesce je življenje enega človeka.“

„O, kaj bi ne dala, da bi prišla do svojega otroka!“ veli objokana mati in še huje joka, joka tako dolgo, da ji padete očesci na dno jezera, kjer postaneta dragocena bisera. Jezero pa dvigne mater, kot bi sedela v gugalici, zasučje jo in ko bi trenil, bila je unkraj vode. Tu je stala čudna, več milj dolga hiša. Ne more se prav razločiti, ali je to obrasen hrib z votlinami ali je tesano pohišstvo. Uboga mati pa ni mogla ničesar viditi, ker si je oči izjokala.

„Kje najdem smrt, ki mi je vzela dete?“ vpraša mati.

„Tu sem je še ni bilo s tvojim otrokom“, odgovori jej stara siva žena, ki je hodila sem ter tje in pazila na cvetlice v smrtni hiši. „Kako si prišla do sem in kdo ti je pomagal?“

„Ljubi Bog mi je pomagal!“ odgovori mati. „On je usmiljen, bodi tudi ti. Kje je moje dete?“

„Jaz ga ne poznam“, pravi starka, „a ti ne vidiš! — To noč je vsehnilo veliko cvetic in veliko dreves; kmalo pride smrt, da jih presadi. Gotovo ti je znano, da ima vsak človek ali svojo cvetlico ali svoje drevó, kakor je kdo ustvarjen. Te so sicer take, kot druge rastline, samo da v njih bije srce. Tudi otroška srca bijejo, po tem se ravnaj, znabiti da spoznaš detetovo srce. Pa kaj mi daš, če ti povem, kaj moraš še storiti?“

„Nimam stvari, da bi ti je dala“, veli žalostna mati. Pa če hočeš, grem za té do konca svetá.“

„Tu nimam nikakoršnega oprávka“, pravi starka. „Ali lahko mi daš svoje dolge črne lasé, saj sama veš, da so lepi, meni se dopadejo. Jaz ti dam svoje sive za nje, to je vsaj nekaj.“

„Če družega ne tirjaš, to ti dam z veseljem.“ I dala je svoje lepe lase starki, ta ji pa dá svoje, ki so bili beli ko sneg.

Potem ste šle v veliko smrtno poslopje, kjer so rastle cvetlice in drevesa vse križem.

Tu so cveteli nježni hiacinti pod steklenimi zvonci, ondi velike, kot drevesa čvrste potonke.

Tu so rastle povodne cvetlice, nektare prav zdrave, nektare pa bolehe; povodne kače so polegale po njih in črni raki so se prijemali po njihovih steblih. Tu spet so stale sprelepe palme, koščate lipe in gladke platane, dišeča melisa in materna dušica. Vsaka cvetlica, vsako drevó je imelo svoje ime in vsaka rastlina je pomenila življenje enega človeka. Ljudjé, čigar so bile te rastline, živeli so še eden v Kini, eden v Grönlandiji in tako naprej po vsem širocem svetu. Tu so bila velika drevesa v malih posodah, da so bila prav na tesnem, toliko da niso razgnala posod; bila je pa tudi marsikaka majhna slaba cvetlica v mastni zemlji, bile so z mahom obložene in sicer dobro oskrbljene. Žalostna mati se pa pripoguje čez vse najmanjše rastline, v vsaki je slišala, kako bije človeško srce in izmed milijonov je spoznala srce svojega deteta.

„Tu je!“ zavpije in stegne roko po majhnem podlesku, ki je bil bolehen in je visel na eno stran.

„Ne dotikaj se ga!“ svari jo starka, „ampak vstopi se lesem in ko pride smrt — zdaj, zdaj mora priti — ne pusti jej, da bi izruvala to cvetlico. Žugaj jej, da sicer vse druge rastline iztrgaš in smrt se bo prestrašila. Ljubemu Bogu mora biti porok za vse, nobene ne sme utrgati, preden jej Bog ne dopusti.“

„Kako si našla pot do sem in kako si ravnala, da si prej prišla, ko jaz?“ uprašá jo smrt.

„Jaz sem mati!“ odgovori ona.

In smrt stegne svojo dolgo roko po nježni cvetlici, ali mati jo zakrije z rokama prav tesno in vendar tako skrbno, da se ne dotekne peresca. Ali smrt jej dehne na roke in mati je čutila, da je smrtna sapa mrzliša od burje — roki jej otrpnete.

„Saj ne moreš ničesar proti meni opraviti!“ reče jej smrt.

„Pa ljubi Bog premore!“ odgovori mati.

„Jaz storim le to, kar on hoče; jaz sem njegova dekla. Hodim po vse njegove cvetlice in drevesa ter jih presajam v veliki rajski vrt, v nepoznano deželo. Kako se jim ondi godi in kako je tam, tega ti ne smem povedati!“

„Daj mi nazaj moje dete!“ prosi mati jokaje. Pa na enkrat zgrabi dve lepi cvetlici z rokama in zavpije: „Vse cvetlice ti izrujem, ker nimam upanja.“

„Ne dotikaj se nobene! veli jej smrt. Ti praviš, da si nesrečna in zdaj pa hočeš drugo mater ravno tako nesrečno storiti?“

„Drugo mater!“ ponavlja žalostna mati in spusti cvetlici.

„Tu imaš svoje oči“, reče jej smrt. „Vločila sem jih v jezeru, kaj lepo so se svetile, nisem vedela, da so tvoje. Vzemi jih, zdaj so čistejše, ko so bile poprej in poglej v ta globoki studenec tū zraven. Povedala ti bom imeni teh dveh cvetic, ki si ju htela izruvati in vidila boš, kaj si hotla pokončati.“

Mati pogleda v studenec in vidi, kako je ena cvetlica blagor za ves svet, in srečo in veselje siplje krog sebe. — Vidi pa tudi življenje druge cvetlice; skrb in potreba, žalost in britkost jo obdaja.

„Oboje se godi po božjem sklepu in po božji volji“, reče jej smrt.

„Ktera teh dveh cvetlic je cvetlica veselja in ktera cvetlica britkosti?“

„Tega ti ne povem“, odgovori smrt, „ali vеди, da ena teh dveh je cvetlica tvojega lastnega otroka. Kar si vidila, bila je osoda tvojega otroka, bila je prihodnost tvojega sina.“

Strahú zdaj mati zavpije: „Ktera teh dveh je mojega deteta? Povej mi! Reši nedolžno dete! reši ga vseh teh rev! Vzemi ga raje in ga nesi proč, nesi ga v božje kraljestvo! Pozabi na moje solze, pozabi na moje prošnje in na vse, kar sem delala.“

„Ne razumem te! veli smrt. „Ali češ dete nazaj ali ga mar nesem v deželo, ktere ne poznaš?“

Mati vije z rokama, pade na kolena in prosi ljubega Boga: Vsegamogočni! ne usliši me, če prosim zoper tvojo sveto voljo, ki je vedno najboljša. Ne usliši me!“

In v tihi britkosti nagne mati svojo glavo v naročje.

Šmrt gre z detetom v nepoznano deželo.

3. *Déte v grobu.*

Žalost je bila v hiši, žalost je navdajala srca; umrlo je najmlajše dete, štiri leta star deček, ki je bil up in veselje staršev. Ostali ste jim sicer še dve hčeri; starša bi bila ravno morala iti k sv. birmi, bili ste res prav pridni lepi deklici, ali dete, katero smo zgubili, bilo nam je vendar najljubše in tukaj je bilo najmlajše in — sin. To je bila res težka skušnja. Sestri ste žalovali, kakor sploh mladi ljudjé, najbolj jima je pa srce težila britkost staršev. Oče je bil ves potrt, mater je pa premagala prevelika žalost. Noč in dan je bila pri bolnem detetu, stregla mu je, vzdigovala ga in nosila — čutila je, da je res njeno. Kar ni mogla verjeti, da je dete mrtvo, da ga bodo položili v trugo ter da bo počivalo v grobu. Mislila je, da jej Bog deteta ne vzeme, in ko se je vendar zgodilo, ko ni mogla nad tem več dvomiti, govorila je v britkih srčnih bolečinah: „Bog ni vedel za to, on ima tù na zemlji brezdušne služabnike, ki delajo le po svoji glavi in ne poslušajo maternih molitev.

V tej britkosti se je obrnila od Boga in glej! vzhajale so jej črne misli, misli od smrti — od večne smrti, da se človek v zemlji povrne v prst in da je potem vsega konec. V tacih mislih pa ni našla nikakoršnega zavetja, ni našla ničesar,

na kar bi se mogla oslanjati in pogreznila se je v brezno obupnosti.

V najbitkejših urah ni mogla več jokati; na mladi hčeri, ki ju je še imela, ni mislila več, na čelo so ji kapale moževe solzé, ali ni ga pogledala. Njene misli so bile pri mrtvem detetu, vse njeno djanje in nehanje je šlo le na to, da bi si oživila vsak spomin na malega, da bi se spomnila na vsako besedico, ki jo je spregovorilo nedolžno dete.

Prišel je dan pokopa; cele prejšne noči mati ni spala, ta dan jo je pa proti jutru premagala trudnost, da je enmalo zadremala. Med tem so odnesli trugo v stransko sobo in ondi so jo zabili, da ne bi čula kladrovih udarcev.

Ko se prebudi in hoče viditi dete, reče jej mož s solznimi očmi: „Zaprlí smo trugo — moralo se je zgoditi.“

„Če je že Bog osoren proti meni, kako bi neki ljudjé bili boljši?“ ihtí se mati.

Trugo so nesli v grob. Neutolažljiva mati je sedela pri svojih mladih hčerah, gledala ju je, pa vidila ju ni; njene misli se niso več mudile domá. Srce jej je razjedala britkost, ki jo je brez pokoja zaganjala sem ter tje, kakor zaganja morje ladíjo brez brodarja in brez vesla. Tako je minul pogrebni dan in za njim so prišli drugi enako žalostni. Žalujoči hčeri ste gledali na njo s solznimi očmi, z otožnimi pogledi se je va-njo oziral kla-

verni mož, ali ona ni slišala njihove tolažbe in kako bi je bili tudi tolažili? Saj so bili sami potrti.

Zdelo se je, da ona ne vé več, kaj je spanje, in vendar bi bil sen zdaj njen najboljši prijatelj, sen bi jej okrepčal telo, bi jej umiril dušo. Pregovorili so jo, naj se počije in res je ležala mirno, ko bi spala. Kot že večkrat poprej, poslušal je tudi eno noč mož, kako sope in za trdno je mislil, da se je umirila, da jej je odleglo. Sklenil je roke, je molil in potem zdravo in trdno zaspal; tedaj ni opazil, da je žena vstala, se oblekla ter se tiho zmuzala iz hiše. Šla je tje, kjer so bile njene misli noč in dan, šla je k grobu, v katerem je ležalo njeno dete. Šla je skoz hišni vrt, dalje po stezi, ki je čez polje peljala do pokopališča. Nobeden je ni vidil na tem potu — ona bi tako nikogar ne bila vidila, njeno oko je bilo le strmo vprto na zaželeni cilj.

Bila je lepa jasna noč, zrak je bil še prijeten, bilo je v začetku kimovca. Stopila je na pokopališče in zdaj je pri malem grobu, ki je bil podoben kiti dišečih cvetlic. Vsedla se je in pripognila glavo na grob, kot bi skoz trdo prst hotla viditi svoje dete, čigar smehljanje jej je bilo tako živo pred očmi. Nikakor ni mogla pozabiti njegovih še celo v bolezni lepih oči; kako pomenljivo jo je pogledoval, ko se je čez-nj nagnila in ga prijela za nježno ročico, ktere sam ni mogel več vzdigniti.

Kakor je poprej sedela pri njegovi postelji, sedela je zdaj pri njegovem grobu, le njenih solz tukaj ni nič zadržavalo — padale so na grob.

„Ti bi šla rada doli k svojemu detetu“, spregovori nekdo prav blizo nje. Glas je bil tako čist, tako globok, segel jej je v srce. Pogleda kviško, in pred njo stoji žena, v črn plašč zavita, čepico je imela na oči pomaknjeno, ali mati pogleda pod čepico ženi v obraz. Obraz je bil resen, pa je vendar v človeku zbujal zaupanje, in oči so se svetile v mladostnem lesku.

„Doli k detetu!“ ponavlja mati, in v njenih besedah je bila prošnja in obup.

„Ali se upaš iti z menoj?“ vpraša podoba, „jaz sem smrt.“

In mati prikimajoč pobesi glavo. Kar naenkrat se jej zdí, kot bi zvezde svetile tako jasno, kakor polna luna, vidila je lepe pisane cvetlice na grobu. Zemlja pod njo se je jela udajati, kot sprostrto sukno, mati se pogrezuje a podoba jo zakrije s črnim plaščem. Bila je noč, temna noč. Pogrezne se v globočino, kamor lopata nikoli ne seže. Kot streha je ležalo nad njo pokopališče.

Plašč se odgrne, v veliki prijazni dvorani je, okoli nje je vse mračno — ali pred njo se prikaže njeno dete in v tem trenutku se je oklene in jej leži v naročji, se jej smehljá in lepo je, kot ga še nikoli poprej ni vidila. Ona zavpije, ali njen glas se ni čul, ker mila kipeča muzika se je raz-

legala zdaj prav blizo nje, zdaj spet daleč proč. Njeno uho še nikoli ni čulo tako blaženih glasov, vrela so izza črnega gostega zagrinjala, ki je delil dvorano od velike dežele večnosti.

„Moja sladka, moja zlata mama!“ govori dete. To je znani ljubi glas, v neizrekljivi sréči se je vrstil poljubek za poljubkom, in dete je kazalo na temno zagrinjalo.

„Na zemlji vendar ni tako lepo! Ali jih vidiš, mati? Ali vidiš vse? O to je blaženost!“ Ali mati ondi ne vidi nič, kamor jej kaže dete, ne vidi družega, kot temno noč. Gledala je s posvetnimi očmi, ona ni vidila, kot je vidilo dete, katero je Bog k sebi poklical. Čula je tudi samo glas muzike, ali besede ni slišala, besede, na katero bi morala verovati.

„Zdaj znam letati, mati! letati z vsimi družimi veselimi otroci not tje do Boga. Prav rad bi zletel, ali če se boš jokala, kot se jokaš zdaj, lahko bi se ti zgubil. In vendar bi tako rad! Kaj ne, da smem zleteti? Je-li da boš kmalo prišla tje noter k meni, ljuba mati?“

„Ostani, ostani!“ veli mati, „le še en sam trenutek, le še enkrat bi te rada pogledala, te poljubila in stisnila v naročje.“

Poljubuje dete in ga pritiska na srce. Zdaj se od zgoraj zasliši njeno ime in kako žalostno se razlega. Kaj je to?

„Ali čuješ?“ jej reče dete. „Oče te kliče.“

In čez nekoliko trenutkov se slišijo globoki vzdihljeji, kakor od otrok, ki se jokajo. „To ste moji sestri“, reče dete. „Mati, saj nisi na nje pozabila?“

In mati se spomni zapuščenih. Bilo je je groza, strmela je pred se in memo nje so vedno se zibale podobe po zraku. Mislila je, da nekatere pozna, plavale so proti temnemu zagrinjalu in ondi so zginile. Ali bode tudi njen mož, ali boste tudi njeni hčeri memo plavale? O ne! od zgoraj jo kličejo in za njo zdihujejo, zavoljo mrtvega je skor na-nje pozabila.

„Mati! zdaj zvonijo nebeški zvonovi“, pravi dete. „Mati zdaj vzhaja solnce.“

In neznana luč lije na nje — dete je zginilo in njo je nekaj vzdignilo. Bilo jej je mraz, povzdigne glavo in vidi, da leži na pokopališči, na grobu svojega deteta. Ali v senjah je našla podporo v Bogu, um se ji razsvetli, poklekne in moli :

„Gospod, moj Bog! odpusti mi, da sem večno dušo htela zadrževati, da sem pozabila svojih dolžnosti proti živim, ki si mi jih dal.“

In pri teh besedah se jej je zdelo, kot bi se jej srce zljajšalo. Solnce je vzhajalo, nad njeno glavo je prepevala ptica in zvonovi so zvonili k juterni službi božji. V njenem srcu in tudi okoli nje je bilo vse posvečeno. Poznala je svojega

Boga, poznala je svoje dolžnosti in hrepenela je domú. Pripognila se je čez moža, ki je še spal in njen vroči poljubek ga je zbudil in govorila sta presrčne besede in ona je bila spet krepka in mila, kot le žena biti more. Zdaj je tolažila ona, rekoč: „Bog vse prav stori.“

In mož jo vpraša: „Odkod si dobila na enkrat vso to moč, vso to tolažbo?“

Ona poljubi njega, poljubi otroke rekoč: „Imam jo od Boga po detetu v grobu.“

4. Najljubeznjiviša roža na svetu.

Kraljevala je nekdam kraljica, ki je imela v svojem vrtu skoz celo leto najlepše cvetlice iz vseh krajev svetá. Posebno rada je imela rože; imela je najrazličniše vrste, od navadne divje rože, ki raste v plotu in imá zeleno kot jabelka dišeče listje, do najlepše provansalske rože. Rastle so po grajskih zidovih, ovijale so se okoli stebrov in okoli oken, širile so se celo po mostovžih in po stropu so rastle v vse sobe. Bile so vsacega duha, vsake oblike in vsake barve.

Ali v hiši je bila skrb in žalost. Kraljica je bila bolna in zdravniki so rekli, da jej bo umreti. „Le nekaj je reši smrti“, pravi med njimi najmodrejši. „Prinesite jej najljubeznjivišo rožo na svetu, tisto, ki je znamenje največe in najčistejše ljubezni. Ako te rože zagledajo njene oči, preden otrpnejo, tedaj ne umrje.“

In mlado in staro je hitelo od vseh strani z rožami, z najprijetnišimi, ki so cvetele po vrtih, pa niso bile prave. Iz vrta ljubezni mora priti ta cvetlica, ali ktera je znamnje največe in najčistejše ljubezni?

Pesniki so prepevali od najljubeznjiviše rože na svetu, vsaki je imenoval svojo. Daleč po deželi je šlo sporočilo na vsako ljubeče srce, sporočilo je šlo na ljudi vsakoršnega stanú in vsakoršne starosti.

„Nihče do zdaj še ni imenoval cvetlice“, pravi modrijan. „Nihče ni pokazal mesta, na katerem je vzrastla v svoji krasoti. To niso rože od Romeove in Julijine rake ali od Valburgovega groba, akoravno bodo te rože vedno vonjale v pesmih. Niso to rože, ki poganjajo iz Vinkelridovih krvavih sulic, iz krvi, ki teče iz junakovih prs v smrti za domovino, akoravno je ni slajše smrti, akoravno je ni rože rudečejše od krvi, ki se ondi preлива. Tudi ni tista roža, za katero mož v prosti izbi leto in

dan v dolgih nočéh brez spanja daruje svoje mlado življenje — ni to čarovna roža učenosti?“

„Jaz vem, kje cvete“, reče srečna mati, ki je z nežnim detetom pristopila h kraljičini postelji. „Jaz vem, kje se dobi najljubeznjiviša roža na svetu! Roža, ki je znamenje največe, najčistejše ljubezni; poganja na cvetečih licih, mojega sladkega deteta, kedar v spanji okrepčano, odpre oči in se mi nasmehlja z vso svojo ljubeznijo.“

„Ljubeznjiva je ta roža, ali ena je še ljubeznjiviša!“ pravi modrijan.

„O da! mnogo lepša!“ veli žena. „Jaz sem jo vidila; bolj veličastne in svetejše ni nikjer, toda bila je bleda, kot lokvanjev cvet, vidila sem jo na kraljičinem licu. Odložila je kraljevsko krono in v dolgih britkih nočéh je sama nosila svoje bolno dete, jokala je, poljubovala ga in zanj k Bogu molila, kakor moli le mati ob uri srčne težave.“

„Sveta in v svoji moči prečudna je bela roža žalosti, ali ni tista, ktere iščemo.“

„Ne! najlepšo rožo sem vidil jaz pred altarjem Gospodovim“, veli pobožni stari škof. „Vidil sem, kako se je svetila, kot angeljsko lice. Mlade deklice so šle prvokrat k svetemu obhajilu, ponavljaje krstno obljubo, in na cvetečih licih so rože prihajale in odhajale. Tu je stala mlada

deklica, s čisto in ljubečo dušo je povzdignila oko k svojemu Bogu. To je bilo znamenje največje in najčistejše ljubezni.“

„Blagoslovljena bodi“, reče modrijan, „ali do zdaj ni nobeden imenoval najljubezniviše rože na svetu.“

Zdaj stopi otrok v sobo, mali kraljičin sinček; v očeh so mu igrale solze, ter so rosile njegovo lice. V rokah nosi velike odprte bukve, bile so vezane v beršun in imele so velike srebrne sponke.

„O mati!“ reče mali, „poslušaj, kaj sem bral“. In dete se vsede k postelji in bere iz knjige od Njega, ki se je sam daroval smrti na križi, da bi odrešil ljudi in celo še nerojene rodove.

„Veče ljubezni ni!“

Kraljičina lica spreleti lahka rudečica; oči so se ji zasvetile, ker je vidila, kako je iz knjige rastla najljubeznjiviša roža; namreč podoba one rože, ki je kraj križa pognala iz Kristusove krvi.

5. *Zadnji biser.*

V bogati in srečni hiši smo. Vsi — gospôda, družina in tudi hišni prijatli, — vsi so srečni in veseli, ker rodil se je dedič, namreč sin; in zdrava sta mati in dete.

Gorečo lampo v spavnici so na pol zakrili in okna so bila tikoma zagrnjena s svilnatimi težkimi zagrinjali; preproga na tleh je bila debela in mehka kot mah, vse je bilo pripravljeno za počitek. To se je zdelo tudi ženi, ki je stregla; zaspala je in môgla je spati brez skrbi, ker vse je bilo v redu. Vila, ki je bila prijateljica hiši, slonela je pri vzglavji; dete na maternih prsih so obdajale obilne cveteče zvezde, in vsaka zvezda je pomenila biser, ki mu ga je podarila sreča. Vse zvezde, ki so prijazne človeškemu življenju, prinesle so svoje darove novorojenčku; tù se je blisketalo zdravje, sreča in ljubezen, z eno besedo — vse, česar si človek želi tù na zemlji.

„Vse je zedinjeno tukaj!“ spregovori Vila.

„Ne, vsega še ne!“ oglasi se blizo nje glas detetovega angelja varha. „Ena vila še ni prinesla svojega daru, ali prinesla ga bo enkrat, če tudi leta med tem pretekó — zadnji biser še manjka.“

„Še manjka!? Tu ne sme ničesar manjkati, in če bi res kaj manjkalo, pojdiva, da poiščeva mogočne Vile, pojdiva k njej.“

„Saj sama pride o svojem času; ni je treba iskati! Njen biser mora tû biti, da se bo mogel poviti celi venec.“

„Kje je, kje stanuje? povej mi, jaz grem, da dobim še ta biser.“

„Ti hočeš!“ veli detetov angelj varh, „prec te popeljem k nji, kjer koli je! Nima stalnega stanovanja; zdaj je v cesarjevem gradu, zdaj pa v uborni kmetovi koči; nobenega ne zgreši, vsak dobi njen dar, bodi si pol svetá, ali pa le kaka igrača. Tudi k temu detetu mora priti. Ti misliš, čas je povsod enako dolg, pa ni povsod enako srečen; dobro, pojdiva po zadnji biser za to bogastvo.“

In za roke se držé sta splavala tje, kjer je bila zdaj ta vila.

Bila je velika hiša s temnimi mostovži; sobe so bile prazne in neka čudna tišina je vladala v njih; cela vrsta oken je bila odprta, da je pihala mrzla sapa skoz nje, kolikor je htela in v sapi so se vila viseča bela zagrinjala.

Sred izbe je stala odprta truga in v njej je ležala mrtva žena: bila je lepa in še mlada. Čez in čez so jo pokrivalo cveteče rože, vidile so se le tenki sklenjeni roki in poveličan obraz, na katerem je bilo vpisano znamenje posvečenja in zedinjenja z Bogom.

Okoli truge so stali mož in kup otrôk; najmlajšega je imel oče v naročji, vsi so jemali slovó od matere. Mož je je poljubil roko, ki je še ne-

davno ljubeznjivo delala za vse, zdaj pa je bila kot suho listje. Vroče solze so mu kapale čez lica in v težkih kapljah so padale na tla, ali nihče ni besedice spregovoril. Tišina, ki je tu vladala, pričala je od neznane srčne britkosti. Tiho stopaje so ihteči šli iz sobe.

V sobi stoji goreča sveča; rudeči stenj moli čez plamen, ki bakljá v sapi, koja piše skoz sobo. Tuji ljudje stopijo v sobo, položé pokrov na trugo, pritrdijo žeblje in kladvovi udarci se votlo razlegajo po celi hiši in odmevajo v krvavih srcih.

„Kam me vodiš?“ vpraša Vila, „tù ne stanuje vila, ktere biser bi se mogel prištevati najboljším darovom za življenje.“

„Tù je, tù v tej sveti uri“, odgovori angelj in pokaže v kot. In ondi, kjer je med cvetlicami in podobami sedela mati, dokler je bila živa, od koder je kot blaga hišna vila ljubeznjivo pozdravljala moža, otroke in prijatle, od koder je kot solnčni žarek razširjala veselje in radost, kjer je bila ona jedro in duša vsega, ondi sedi zdaj tujka v dolgi obleki. to je srčna britkost, zdaj je ona tù gospodovala, zdaj je ona mati mesto ranjce.

Vročá solza se utrne v njeno naročje in se je spremenila v biser, ki se je blisketal kot mavrica. Angelj vzeme biser, ki se je svetil kot zvezda s sedmerim leskom.

Srčna britkost, to je zadnji biser, ki ne sme manjkati, on še le povzdiguje svetlobo in

vrednost drugih biserov. Vidiš li blesk mavrice, ki strinja zemljo z nebesom? Od tod v večnost je napravljen most. Skoz zemeljsko noč zremogori na zvezde, čakamo na dokončanje. Poglej biser srčne britkosti, v njem so skrite dušine peruti, ki nas ponesó od tod.

6. *Od ajde.*

Če gremo po kaki nevihti memo njive, na kateri raste ajda, vidimo, da je začrnela in osmojena, ravno tako, kakor bi bil plamen čez njo švignil in kmet pravi potem: „To je dobila od bliskanja.“ Pa zakaj od bliska? Povedal vam bom, kar mi je pravil vrabec, in vrabec je slišal od stare vrbe, ki je stala pri ajdovi njivi in še zdaj stoji. To je prav častitljiva, velika vrba, ali vsa pokvečena in stara, po sredi se je razpočila in iz pokline jej raste trava in kopina. Drevó je nagnjeno in veje mu visé do tal, kot bi bili to dolgi zeleni lasjé.

Okoli in okoli po polji je rastlo žito, ne samó rež in ječmen, ampak tudi oves in najlepši oves. Kedar je zrel, viditi je, kot bi se sami majhni rumeni kanarčki na vlatji zibali. Žito je bilo bogato in kolikor polniši je bil klas, toliko globokeje se je priklanjal v svoji pohlevnosti.

Tu je bila tudi ajdova njiva, ravno stari vrbi nasproti. Ajda se ne priklanja kot druga žita, ampak se moško in nevkretno drži po koncu.

„Saj sem vendar bogata, kakor režén klas“, veli ajda, „vrh tega sem pa še mnogo lepša in moje cvetje je lepo kot jabelčno, veselje je nas pogledati. Ti, stara vrba, ali poznaš kaj lepšega od nas?“

In vrba je prikimala z glavo, ko bi htela reči: „Se vé da“. Ali ajda se šopiri iz zgolj napuha in reče: „Neumno drevó! Tako je staro, da trava iz njega raste.“

Zdaj se privleče neznano huda nevihta; vse poljske cvetlice so zgenile svoje liste, ali pa so pripognile svoje glavice, ko je vihar čez nje divjal, ali moška ajda se je še vedno košatila.

„Pripogni svojo glavo, kot mi!“ so rekle cvetlice.

„To meni ni potreba!“ odgovori ajda.

„Pripogni svojo glavo, kakor mi!“ govori žito. „Zdaj prileti viharni angelj. On ima peruti, ki segajo od oblakov noter do zemlje, on te bo čez sredo prelomil, še predno ga boš mogla prositi, da bi bil milosten.“

„Ali jaz se pa nečem priklanjati!“ odvrne ajda.

„Zapri cvetje in pripogni peresa!“ reče jej stara vrba. „Ne gledaj gori v blisk, kedar se razporje oblak, še celo ljudje tega ne smejo, ker

v blisku bi znal kdo pogledati v božja nebesa, ali ta pogled še človeka lahko oslepi. Kaj bi se pa celo nam zgodilo, nam rastlinam na zemlji, ko bi se me to upale, me, ki smo vendar veliko manj vredne. „Manj vredne?“ reče ajda. „Zdaj bom pa nalašč pogledala naravnost v božja nebesa.“ In res je pogledala prevzetnica. Tako se je za-bliskalo, kot bi bil ves svet v ognju. Ko je pozneje nevihta minila, bile so cvetlice v mirnem čistem zraku okrepčane od dežja, ali ajdo je blisk osmodil, da je bila črna kot oglje, zdaj je bila le suh plevel na njivi.

In stara vrba otresa svoje veje, velike kaplje padajo od zelenega listja, kakor bi se drevo jokalo in vrabci so uprašali: „Zakaj se jokaš? Saj je tukaj tako lepo, glej! kako solnce sije, glej! kako plavajo oblaci! Ali ne sopeš prijetni duh cvetlic in grmovja? Zakaj se jokaš, vrba?“

In vrba jim je pravila od ajdine ošabnosti, od njene prevzetnosti in od kazni, ki pride vselej za napuhom. Jaz, ki vam pripovedujem to pravljico, čul sem jo od vrabcev. Pripovedovali so mi jo en večer, ko sem jih prosil za to.

7. *Marjetica.*

Poslušaj tedaj!

Zunaj na kmetih prav tik ceste je stal gradič. Gotovo si ga že enkrat vidil. Pred njim je majhen vrt poln cvetlic, okoli vrta je ograja, ki je pobarvana. Blizo ograje tik grabna sred najlepše zelene trave je rastle majhna marjetica. Solnce je sijalo ravno tako lepo in toplo na-njo, kakor na prekrasne gosposke cvetlice v vrtu; torej je pa tudi rastle, da se je skorej vidilo. Nekega jutra se je popolnoma razcvetela; njena mala ko sneg bela pèresca so kot žarki obdajala rumeno solnčice v sredi. Ona ni mislila, da je ondi v travi nihče ne vidi in da je revna zaničevana cvetlica. O ne! prav vesela je bila, obrnila se je na ravnost proti toplemu solncu, gledala mu v lice in zraven je poslušala škrlico, ki je žvrgolela v sinjem zraku.

Mala marjetica je bila tako vesela, kot bi bil velik praznik, pa je bil le pondeljek. Otroci so bili vsi v šoli. Med tem, ko so oni sedeli v klopéh in se kaj učili, sedela je marjetica na malem zelenem stebelcu ter se je od solnca in od vsega, kar je bilo krog nje, učila, kako dober je Bog in

neznano ji je bilo vseč, da je mala škrlica tako razločno in lepo prepevala to isto, kar je tudi ona tiho čutila v svojem srcu. In marjetica je z nekim spoštovanjem gledala na srečno tico, ki zna prepevati in letati, ali žalostna vendar ni bila, da ona tega ne zna. „Saj vidim in slišim!“ mislila si je; „solnce me osija in gozd me ljubi! O kako bogato sem obdarovana!“

V ograji je rastle mnogo okornih gosposkih cvetlic; menj ko so dišale, bolj so se bahale. Potonke so se napihovale, da bi bile večje nego roža, ali sama velikost še ni vse. Tulipani so bili najlepše pisani, to so tudi sami dobro vedili, zato so se pa držali po koncu kot sveče, da bi jih človek laglje vidil. Za malo marjetico zunaj ograje se še zmenile niso, ali ona se je pa toliko bolj na-nje ozirala in je mislila: „Kako so te lepe in bogate! K njim leti gotovo krasna tica, da jih obišče! Hvala Bogu, da sem tako blizo, saj lahko vidim to lepoto.“ In ravno, ko je to mislila, „kvivit“ prileti škrlica, toda ne k potonkam in tulipanom, kaj še! — na ravnost v travo k uborni marjetici. Ona se od zgolj veselja tako prestraši, da ne vé, kaj bi si mislila.

Tičica pleše krog nje ter poje: „Kako je travica mehka in glej! kako ljubeznjiva cvetlica je tu, ima zlato srce in srebrno obleko!“ Krožec sred marjetice je bil res tak, kot bi bil zlat in mala peresca okoli so se svetila kot srebro.

Oh kako je bila srečna mala marjetica, tega bi nihče ne verjel. Tica jo je poljubila s kljunčkom, pela ji je in potem je spet zletela v sinji zrak. Gotovo je trpelo četrto ure, da se je marjetica spet zavedila. Sramožljivo ali vendar z veselim srcečm se ozrè na druge cvetlice v vrtu, saj so vidile, kaka čast, kaka sreča jo je doletela; gotovo so razumele, kako veselje je to. Ali tulipani so se še enkrat bolj leseno držali nego poprej, od togote so se jim podaljšali rudeči obrazi. Potonke so imele strašno debele butice, to je še dobro bilo, da niso znale govoriti, sicer bi bile gotovo do dobrega okregale marjetico. Uboga mala cvetlica je pač vidila, da one niso dobre volje in to jo je bolelo pri srcu. Zdajci pride v vrt deklica z velikim ostrim in svitlim nožem, gre na ravnost med tulipane in poreže enega za drugim. „Uh!“ vzdihne mala marjetica, „to je strašno, zdaj jih je konec.“ In deklica odide s tulipani. Marjetico je zdaj veselilo, da je rastle zunaj v travi in da je bila mala revna cvetlica. Bila je prav hvaležna in ko je solnce zatonilo, zganila je peresca, zaspala in celo noč je šenjala od solnea in od male tice.

Drugo jutro, ko je cvetlica spet veselo stezala svoja bela peresca kot ročice proti zraku in proti svetlobi, spoznala je glas tice, ali njena pesem je bila žalostna. Uboga škrlica je že vedila zakaj, révica je bila vjeta in je sedela v kletki blizo odprtega okna. Prepevala je od mladega zelenega

žita na polji, kako prosto in veselo je letala okrog in na lahkih perutnicah se dvigala v visoki zrak. Uboga škrlica ni bila dobre volje, bila je vjeta v kletki.

Mala marjetica bi bila kaj rada pomagala. Ali kako? Bilo je težko si kaj pravega izmisliti. Zdaj je popolnoma pozabila, kako lepo je bilo vse okoli nje, kako toplo je solnce sijalo in kako lepa so bila njena bela peresca. Mislila je le na ujeto tico, kateri ni mogla nikakor pomagati,

Zdajci prideta dva dečka iz vrta; eden je imel v rokah velik in oster nož, ravno takega, kakor ga je imela deklica, ki je porezala tulipane. Šla sta naravnost proti marjetici, ki si nikakor ni mogla misliti, kaj hočeta.

„Tu lahko izreževa lepo rušino za škrlico“, pravi en deček in začne rezati rušino na štiri vogle okoli marjetice, da je bila ravno v sredi.

„Odtrgaj cvetlico!“ reče drugi deček in marjetica trepeče od strahu. Če jo utrga, vzeme ji življenje in zdaj bi še tako rada živela, ker z rušino vred pride v kletko k vjeti škrlici.

„Nikar, pusti jo!“ veli drugi deček, „kako lepo se podá.“ In ostala je in prišla v kletko k škrlici.

Ali uboga tica je glasno tarnala za zgubljeno svobodo in je bila s perutnicami ob železni drat.

Marjetica ni znala govoriti, in kakor bi bila

rada, ni mogla spregovoriti ne besedice v tolažbo. Tako je minul celi dopoldan.

„Vode ni tù“, pravi vjeta škrlica. „Vsi so odšli in so pozabili mi dati kaj piti. Moje grlo je suho in peče! V meni žge kot ogenj in zrak je težak. Ah, umreti moram, moram se ločiti od toplega solnca, od lepega zelenja in od vse krasote, ki jo je vstvaril Bog.“ Da bi se nekoliko ohladila, vtakne kljunček v hladno rušino. Zdajci zagleda marjetico, kima ji in jo poljubuje s kljunom rekoč: „Tudi ti moraš tù se posušiti, ti bora cvetlica! Tebe in majhen košček zelene trate so mi dali za celi svet, ki sem ga imela zunaj. Vsaka travica mi mora biti zeleno drevó, vsako tvoje belo peresce mesto dišče cvetlice. Ah, to vse me le spominja, koliko sem zgubila!

„Da bi jo mogel kdo potolažiti!“ misli si marjetica, ali ona še lista ni mogla ganiti. Toda duh, ki je puhtel iz nježnih peresec, bil je mnogo močnejši, nego je navadno pri tej cvetlici. To je zapazila tudi tica in da si tudi je od žeje medlela in v tej bolečini ruvala zeleno travo, vendar se ni doteknila cvetlice.

Dan se je nagnil in nobenega še ni bilo, da bi prinesel tici kapljo vodo. Zdaj sprostrè lepe perutnice ter jih krčevito stresa; pip! pip! žalostno zapoje in nagne malo glavico proti cvetlici — od pomanjkanja in od hrepenenja jej srce otrpne. Zdaj

cvetlica ni mogla zganiti peresca in zaspati, kot prejšni večer, bolna in žalostna je pobesila glavo.

Še le drugo jutro sta prišla dečka, in ko zagledata mrtvo tico, oh kako sta jokala, britko jokala! Skopala sta jej lep grob in sta ga ozaljšala s cvetličnimi peresci. Mrtvo tico so deli v lepo rudečo škatljico, prav kraljevo so hotli zakopati boro tico. Ko je še živela in pela, pozabili so na-njo, zapustili jo v kletki brez vsega — zdaj so jo pa lišpali in objokavali.

Rušino z marjetico vred so pa vrgli na cesto v prah, nihče se ni spomnil nje, ki je najbolj čutila za malo tičico, ki bi jo bila tako rada tolažila.

S. Srečna rodovina.

Največi zelen list pri nas ima po vsaki ceni rastlina, ki ji pravimo repinec. Če držiš repinečev list pred se, ti je ravno tako, ko bi imel predprč in če ga deneš na glavo, ti je pri deževnem vremenu skor ravno tako dober, kot omrela, ker je neznano velik. Repinec ne raste nikoli sam; kjer raste eden, jih raste tudi več, da je prav lepo videti. A vsa ta lepota je le polžja hrana. Veliki beli polži, ktere so mogočni ljudje že v starih časih

radi jedli, ker so mislili, da so res dobri, ti veliki polži so se redili od repinčevega listja, torej so ljudje sejali repinec.

Bil je viteški grad, kjer niso več jedli polžev. Polži so izmrli ali repje ni izmrlo. Rastlo je po vseh gredicah, po vseh potih, ni se ga bilo moč ubraniti, bil je pravi repinčev gozd. Sem ter tje je stala še kaka jablana ali kaka sliva, da ni bilo tega, človek bi nikakor ne mislil, da je to vrt. Bilo je samo repje in pod tem repjem sta stanovala zadnja dva silno stara polža.

Sama nista vedela, koliko sta stara, le toliko sta dobro pomnila, da jih je nekaj bilo veliko več, da so od neke rodovine iz tujih deželá in da so zavoljo njih zasadili celi gozd. Zunaj gozda nista bila nikoli, le to sta vedela, da je še nekaj na svetu, namreč grad, v katerem gospôda stanuje. Tam gori kuhajo polže, ti postanejo črni in potem jih denejo v srebrne skledice — kaj se pa dalje godi — tega nista vedela. Tudi si nista mogla misliti, kako je to, če ga skuhajo in na srebrno skledico položé. Prašala sta torej kebra, krastačo in tudi glisto, kako je to, ali nobeden od teh ni vedel kaj povedati, ker od njih rodú še ni bil nihče kuhan in v srebrno skledico položen.

Stara bela polža sta bila najimenitniša na svetu, to sta vedela. Gozd je bil zavoljo njih tu in ravno tako tudi grad, da ju bodo skuhali in na srebrno skledo položili.

Živela sta prav mirno, in srečno, in ker sama nista imela otrok, vzela sta k sebi majhnega navadnega polža, ter sta ga izrejala, kot bi bilo njih lastno dete. Ali mali ni htel rasti, ker je bil le navadni polž, ali stari, posebno pa mati polžica je vedno mislila, da vidi, kako raste. In če oče polž le ni mogel tega videti, rekla mu je stara, naj poptiplje malo hišico. Stari jo je potipal in je našel, da imá mati prav.

Necega dne je prav hudo deževalo.

„Poslušaj, kako bobná po repji: tromtomtom, tromtomtom!“ pravi oče polž.

„To so kaplje, da je kaj!“ reče mati polžica. Naravnost po stebalu teče doli. Bodeš videl, da bo še mokro tukaj. Jaz sem prav vesela, da imamo svoje dobre hiše in da imá tudi mali svojo. Nam se res boljše godi, nego drugim stvarém, to se pree vidi, da smo gospôda na svetu. Že ôd rojstva imamo svojo hišo in repinčev gozd je sejan nam za ljubo. Le rada bi vedela, kako daleč sega in kaj je zunaj gozda?“

„Kaj bi bilo? Bolje ni nikjer, nego je pri nas. Jaz si ničesar ne želim!“ pravi oče polž.

„Da!“ reče na to mati polžica. „Jaz bi pač rada imela, da bi me nesli v grad in skuhali in položili v srebrno skledo. To se je zgodilo vsem našim prededom, in verjemi mi, to je vendar nekaj posebnega.“

„Grad se je morebiti podrl“, veli oče polž, „ali pa ga je zaraslo repje, da ljudje ne morejo ven. Pa saj se nam ne mudi. Ti vse preveč hitiš in zdaj je tudi mali začel. Že tri dni pleza kviško po stebli, mene res glava zaboli, če k njemu oči povzdignem.“

„Ne smeš ga kregati ne!“ reče mati polžica. „Saj pleza prav skrbljivo in pametno, boš videl, da mnogo veselja ž njim doživiva in saj mi dva starca tako nimava nikogar, da bi zanj skrbela. Ali si pa tudi že kaj pomislil, kje bova ženo zanj dobila? Ali ne misliš, da tam dalje v repji živé še drugi našega rodu?“

„Črni polži so pač tu, mislim jaz“ veli oče polž, „črni polži brez hiše! ali to je kaj zelo vsakdanjega in vendar si nekaj domišljujejo. Ali mravljam bi se lahko naročilo, one vedno tekajo sem ter tje kakor bi imele opravke, one gotovo vedó za kako nevesto za našega malega.“

„Jaz pač vem za najlepšo“ reče na to neka mravlja, „ali bojim se, da iz tega ne bo nič, ker je kraljica.“

„To nič ne dé!“ pravita stara. „Ali imá hišo?“

„Grad imá!“ odgovori mravlja, „najlepši mravljinji grad, ki ima sedem sto potov.“

„Pojdi se solit!“ reče mati polžica. „Naš sin mi ne pojde v mravljišče. Če ne veste nič boljega, bomo pa naročili belim mušicam, one letajo

daleč okrog po dežji in po solncu, one poznajo celo repje od znotraj in od zunaj.“

„Me imamo nevesto zanj!“ oglasé se mušice. „Sto človeških korakov od tod sedi na bodičevem grmu mala polžica s hišo, ona je prav sama in dosti stara za možitev. Samih sto človeških korakov je od tod.“

„Dobro! naj pride k njemu!“ pravita stara. „On ima cel repinčev gozd, ona pa samo en grm.“

In šle so po malo polževo gospodično. Osem dni je trpelo, predno je prišla, ali to je bilo ravno prav, po tem so spoznali, da je prave korenine.

Potem je bilo ženitovanje. Šest kresnic je svetilo, kolikor so ravno mogle, sicer so pa vse opravili prav tiho, ker stara dva nista mogla trpeti hrupa in veselje. Ali mati polžica je govorila lep govor. Oče polž pa ni mogel govoriti, bil je preveč ginjen. Za dedšino sta jima dala celo repje in sta rekla, kar sta vedno govorila, da je naj bolja stvar na svetu in da bota enkrat, ako bosta pošteno in spodobno živela, s svojimi otroci vred prišla v grad, kjer jih bodo skuhalo in v srebrno skledo položili. In ko je bil govor pri kraju, zlezla sta starca vsak v svojo hišo in nikdar nista prišla več iz njih — zaspala sta. Mlada polža sta zdaj kraljevala v repji in imela sta velik zarod. Ker pa nista bila nikdar kuhana in nikdar nista prišla v srebrno skledo, torej sta mislila, da se je grad podrl in da so pomrli ljudje po vsem svetu. I ker jima nihče ni oporekal, je moralo biti res. In dež je

padal na repje, samo da je njima bobnal in solnce je sijalo samo zato, da njima je repje zelenelo in bila sta srečna, cela rodovina je bila srečna, ne-izrečeuo srečna.

9. *Dirji labudi.*

Daleč od tod, kamor leté lastavice, ko je zima pri nas, tam je stanoval kralj, ki je imel ednajst sinov in eno hčer, Eliza ji je bilo ime. Bratje so bili kraljiči in ko so hodili v šolo, nosili so zvezdo na prsih in sabljo na pasu. Z demantovimi dletci so pisali na zlate tablice in ravno tako dobro so se na pamet učili, kakor so dobro brali; človek je precej videl, da so kraljiči. Sestra Eliza je pa sedela na majhnem steklenem stolčku in je imela bukve s podobami, ki so jih bili za pol kraljestva kupili.

Otrokom se je res prav dobro godilo, ali kaj, ko ne bo zmirom tako!

Njih oče je kraljeval čez celo deželo, in oženil se je z neko hudobno kraljico, ki ubozih otrôk ni prav nič rada imela. To so že prvi dan lahko videli. V gradu so bile velike gosti in otroci so igrali:

Zlate cinke. Ali namesto pogače in pečenih jabelk, ki so jih dobivali sicer obilno, dala jim je kraljica peska v skledici ter jim je rekla, naj si mislijo, da je kaj.

Drugi teden je poslala malo Elizo na kmete in v kratkem je kralju toliko legala čez kraljiče, da se ni več za-nje pečal.

„Pojdite v svet in živite se sami!“ reče jim hudobna kraljica. „Letite kot veliki tiči, ki nimajo glasů.“ Ali tako jim vendar ni mogla škoditi, kakor bi bila rada, vsi so se spremenili v lepe divje labude. Kaj čudno so zavpili, ko so zleteli skoz grajska okna čez gaj daleč v gozd.

Bilo je zjutraj na vse zgodaj, ko so leteli čez kmetovo hišo, kjer je sestra Eliza ležala in spala. Nad hišo so obstali, zvijali dolge vratove in mahali z perutmi — ali nihče jih ni videl ne čul. Morali so naprej, visoko proti oblakom — v daljni svet. Leteli so v velik temen gozd, ki je segal do morja.

Uboga mala Eliza je stala v kmetovi hiši ter se je igrala s zelenim listom, druge igrače ni imela. V list je zbodla ljuknico in skoz njo je gledala proti solncu in se ji je zdelo, kot bi videla jasne oči svojih bratov. Vselej, kedar so sijali solčni žarki na njeno lice, spomnila se je vsih bratovskih poljubov.

Dan je prešel za dnevom. Če je pihal veter skoz rožno grmovje pred hišo, šumljal je rožam :

„Kdo je lepši od vas?“ Ali rože so zmajevale z glavami rekoč! „Eliza je lepša.“ In če je stara žena sedela ob nedeljah pred vrati in brala v svojih molitvenih bukvah, obračal je veter liste in je govoril bukvam: „Kdo more biti pobožniši od vas?“ — „Eliza je pobožniša!“ odgovoré molitvene bukve. In bila je gola resnica, kar so govorile rože in molitvene bukve.

Ko je bila stara petnajst let, imela bi iti domú. Ko je pa kraljica videla, kako lepa da je, bila ji je sovražna. Rada bi bila tudi njo spremenila v divjega labuda, kakor je spremenila njene brate, ali ni se upala precej, ker kralj je hotel videti svojo hčer.

V jutro zgodaj je šla kraljica v kopelj, ki je bila zidana iz marmeljna in olepšana z mehкими blazinami in z najlepšimi preprogami. Tu vzeme tri krastače, jih kušne in reče eni:

„Vsedi se na Elizino glavo, kedar pride v kopelj, da bo tako neumna kot si ti!“ Drugi reče: „Vsedi se ji na čelo, da bo grda, kot si ti, da je oče ne bo spoznal.“

„Ti pa,“ šeptne tretji, „ti se ji vlezi na srce, da bo dobila hudobno misel in da jo bo bolelo srce!“ Na to dene krastače v čisto vodo, ki je pa precej postala zelena; pokliče Elizo, jo sleče in ji reče iti v vodo. In ko se je Eliza potopila v vodo, vsede se ji ena krastača v lase, druga na čelo in tretja na prsi. Ali ona jih menda še ni

zapazila ; ko se spet vzdigne, igrali so trije makovi cveti na vodi ! Da niso bile živali strupene in da jih ni kušnila veša, bile bi se spremenile v rudeče rože. Ali cvetlice so vendar le postale, ker so počivale na njeni glavi, na njenem čelu in na njenem srcu. Bila je prepobožna in prenedolžna, da bi imelo čaranje moč čez njo.

Ko je hudobna kraljica to videla, namazala je Elizo z orehovim sokom, da je bila vsa rujava, v lepi obraz ji je vmela smrdeče mazilo in lepe lase je pustila, da so se skuštrali. Ni bilo mogoče spoznati lepe Elize.

Ko jo oče vidi, prestraši se in reče, da to ni njegova hči. Razun priklenjenega psa in razun lastavic je nihče ni hotel poznati. Ali to so le uboge živali, ki ne umejo nič govoriti.

Uboga Eliza se je jokala in je mislila na svojih enajst bratov, ki so vsi zginili. Žalostna se ukrade iz grada in hodi celi dan čez polje in močvirje not do velicega gozda. Sama ni vedela, kam bi šla, ali bila je neznano žalostna in tožilo se ji je po bratih. Gotovo so tudi nje spodili v svet, hotla jih je iskati in najti.

Ni bila dolgo v gozdu, pa se je že storila noč. Zgrešila je pot, tedaj se vleže na mehki mah, moli večerno molitev ter nasloni glavo na štor. Vse je bilo tiho, zrak je bil prijeten in okoli po travi in po mahu je svetilo na sto in sto kresnic, podobno zelenemu ognju. Ko se je doteknila ene vejice

z rokó, padali so svetli kukci k njej kot zvezdini utrinki.

Celo noč je senjala o svojih bratih, spet so se igrali kot otroci, z demantovimi dletci so pisali na zlate tablice ter so ogledovali krasne bukve s podobami, ki so veljale pol kraljestva. Ali na tablice zdaj niso več pisali ničle in poteze, temuč hrabra dela, ki so jih storili in vse, česar so doživeli in videli.

V bukvah s podobami je bilo pa vse živo, ptice so pele in ljudje so hodili iz bukev ven ter so se pogovarjali z Elizo in ž njenimi brati. Ali če so bratje obrnili list, poskakali so ljudje hitro v bukve nazaj, da bi se kaj ne pomešalo.

Solnce je stalo že visoko, ko se prebudi. Ona solnca sicer ni mogla videti, visoka drevesa so razširjala nad njo goste veje, ali solnčni žarki so igrali tam gori kot zlata tenčica. Zelenje je lepo dišalo a tice so se vsedale skor na njene rame. Slišala je vodo šumljati, to je bilo mnogo velicnih studencev, ki so vsi se stekali v jezero, ki je imelo na dnu najlepši pesek. Se vé, da je okoli in okoli rastle gosto grmovje, ali na enem kraji so jeleni predrli veliko vrzel in tod je šla Eliza k vodi. Voda je bila tako bistra, da bi človek mislil, kedar veter ni majal vej in grmovja, da je to vse namalano na dnu vode, tako jasno se je videl ondi vsaki list, bodi si obsijan od solnca, bodi si v senci.

Ko Eliza ugleda svoj obraz, prestraši se, tako rujava in grda je bila, ali bela koža se spet prikaže, ko z mokro ročico mane oči in čelo. Zdajci se sleče in gre v hladno vodo; lepše kraljevske deklice, kot je bila ona, ni bilo moč najti na tem svetu.

Ko se spet obleče, splete si dolge lasé, gre h kipečemu studentu, pije iz dlani in gre naprej v gozd, sama ne ve kam. Misli na svoje brate, misli na Boga, ki je gotovo ne bo zapustil. Bog je zasadil lesnike po gozdu, da se lačen nasiti. Bog ji je pokazal tako drevo, veje so se šibile pod težkim sadjem. Tu je obedovala, je podprla veje in potem je šla dalje v gozd, kjer je bil najtemnejši. Tu je bilo tako tiho, da je slišala svoje stopinje, slišala je šumenje vsacega suhega lista, ki ga je strla njena noga. Ne enega tiča ni bilo videti, ne en solnčni žarek ni mogel predreti velike temne veje; visoka debla so tako gosto stala eno pri drugem, da se ji je zdelo, ako je gledala pred se, da jo ograja za ograjo obdaja. O tu je bila samota, kakoršne nikdar poprej ni poznala.

Noč je postala popolnoma temna! Ne ena kresnica ni svetila v mahu. Žalostna se vleže, da bi zaspala. Zdaj se ji je zdelo, kot bi se veje nad njo razmeknila v stran in kot bi ljubi Bog z ljubeznjivimi očmi na njo gledal, iznad njegove glave in izpod njegovih rok so kukali mali angelčki.

Ko se zjutraj prebudi, ni vedela, ali se ji je senjalo, ali je bila resnica.

Gre nekoliko dalje; tu sreča staro ženo z jagodami v košičku, stara ji je dala nekoliko jagod. Eliza jo praša, ali ni znabiti videla, ednajst kraljičev jahati skoz gozd.

„Nisem!“ reče ji stara. „Ali včeraj sem videla ednajst labudov z zlatimi kronami na glavah, ko so plavali po reki ne daleč od tod.“

In starka pelje Elizo malo dalje, do nekega rebra. Na dnu se je zvijala mala reka, drevesa na njegovih bregovih so si podajala dolge listnate veje in kjer se te po svoji rasti niso mogle doseči, ondi so bile korenine iztrgane iz zemlje ter so z vejami prepletene štrlele iznad vode.

Eliza se je poslovila od starke in je šla ob vodi do tje, kjer se izteka v veliko odprto morje.

Celo veličansko morje je ležalo pred mlado deklico, toda ne eno jadro se ni pokazalo, ne enega čolniča ni bilo videti. Kako če iti dalje? Ogledovala je brezštevilne kamenčke na bregu, vsi so bili okrogli, voda jih je zbrusila. Steklo, železo, kameni, vse kar je bilo naplavljenega, vse je dobilo svojo obliko od vode, ki je vendar še vse bolj mehka, nego njena roka. Neprenehoma se vali in zaganja voda in tako se zravna, kar je trdo; tudi jaz se ne bom utrudila. „Hvala vam, bistri dereči valovi, hvala vam za vaš nauk; ke-

đaj, to mi pravi moje srce, kedaj me bote nosili k mojim ljubljenim bratom.

Na naplavljeni morski travi jo ležalo ednajst belih labudovih peres. Zbrala jih je v šopek. Vodne kaplje so ležale na njih, ali je bila to rosa, ali so bile solze, tega nihče ni mogel videti. Samotno je bilo na morskem bregu, ali ona tega ni čutila, ker morje je kazalo vedne premembe, celó v malo urah več, nego sladka jezera skoz celo leto. Ako je prišel velik črn oblak, bilo je videti, kot bi htelo morje reči: „Tudi jaz se znam hudo držati“. Potem je pihal veter in valovi so belo stran obračali na ven. Ako so bili pa oblaki rudeči in ako so vetrovi spali, bilo je morje podobno rožnemu peresu; zdaj je bilo zeleno, zdaj belo. Ali da si tudi je bilo mirno, na brege se je vendar rahlo zibalo; voda se je neznatno gibala, kot prsi spijočega deteta.

Ko je zapadalo solnce, videla je Eliza ednajst divjih labudov z zlatimi kronami na glavah. Leteli so proti suhemu, eden za drugim, kot dolg bel pas. Eliza je hitela na reber in se je skrila za grm. Labudi so sedli blizo nje in so mahali z velicimi belimi perutmi.

Ko se je solnce vtopilo v vodo, padlo je perje od labudov in ednajst lepih kraljičev — Elizini bratje — je stalo tu. Ona glasno zavpije, da si

tudi so se zeló spremenili, vendar je vedela, da so oni, čutila je, da morajo biti oni. Plane jim v naročja ter jih kliče po imenu. In kraljiči so bili presrečni, ko so videli svojo malo sestro in so jo spoznali, akoravno je bila zdaj lepa in velika. Sméjali so se in jokali se in hitro so se razumeli, kako hudobno je mačeha proti vsim ravnala.

„Mi bratje“, veli najstarši, „letamo kot divji labudi, dokler solnce na nebu stoji, kakor pa zapade, dobimo spet človeško podobo. Torej moramo vedno paziti, da imamo pri solnénem zahódu trdno zemljo pod nogami, ker, ako bi ta čas leteli pod oblake, padli bi v človeški podobi izpod neba. Tukaj ne stanujemo, ravno tako lepa zemlja, kakor je le ta, leži unkraj velicega morja, pa na našem potu ga ni otoka, kjer bi mogli prenočiti. Samo mala skala štrli sred pota iz morja, le tolika je, da moremo eden tik družega na njej počivati. Ako je morje nemirno, pluska voda čez nas. In vendar hvalimo Boga za njo. Ondi prenočujemo v naši človeški podobi; da ni te skale, nikdar bi ne mogli videti svoje ljube domovine, ker dva najdaljša dneva v letu potrebujemo za letanje. Le enkrat v letu nam je dano obiskati svojo domačijo in ednajst dni se smemo tu muditi in smemo leteti čez veliki gozd, od koder vidimo grad, kjer smo se rodili in kjer stanuje naš oče, od koder lahko ugledamo visoki zvonik, kjer je naša mati zako-

pana. Tu se nam dozdeva, kakor bi si bili v rodu z drevjem in grmovjem; tu letajo divji konji po pušči, kakor smo jih videli v otročjih letih; tu prepeva ogljar stare pesme, po katerih smo kot deca plesali; tu je naša domovina, semkaj nas vleče in tu smo našli tebe, ljuba sestra! Še dva dneva smemo tu ostati, potem moramo spet čez morje v prelepo deželo, ki pa ni naša domovina. Kako te ponesejo seboj? Nimamo ne ladje ne čolna!“

„Kako bi vas mogla rešiti?“ vpraša sestra.

Skor vso noč so se pomenkovali, le nekoliko ur so dremali.

Elizo so prebudili udarci labudjih peruti, ki so šumeli nad njo — bratje so bili spet spremenjeni. Letali so v velikih krogih in nazadnje daleč proč. Ali eden med njimi, najmlajši, je ostal pri njej in je položil svojo glavo v njeno naročje in ona je gladila njegove peruti; celi dan sta bila skup.

Proti večeru so se vrnilo drugi in ko je solnce zašlo, dobili so svojo pravo podobo.

„Jutri letimo od tod in pred letom ne moremo spet priti. Ali tebe ne moremo tako zapustiti! Imaš li srce iti z nami? Moja roka je dosti močna, da te nese skoz gozd, pa da bi mi vsi ne

imeli tako močnih perut, da bi s teboj mogli leteti čez morje?“

„Da, vzemite me seboj!“ reče Eliza.

Celo noč so pletli iz voljne vrbove kože in iz vlačnega bičevja veliko in trdno mrežo. Na to mrežo se je vsedla Eliza in ko je vzhajalo solnce in so se bratje spremenili v divje labude, prijeli so mrežo s kljuni ter so se s svojo ljubo sestrico, ki je še spala, vzdignili visoko pod oblake. Solnčni žarki so ji sijali naravnost v obraz, torej je letel eden labudov nad njeno glavo, da so jo osenčivale njegove široke peruti.

Bili so že daleč od kopne zemlje, ko se je Eliza prebudila, mislila je, da še senjá, tako čudno se ji je zdelo, ko so jo nosili po zraku čez morje. Pri njej je ležala veja z lepimi zreli jagodami in snopič slastnih koreninic; najmlajši brat jih je nabral in tje položil. Ona se mu hvaležno nasmehlja, ker ga je spoznala; bil je isti, ki je letal nad njo in ji je delal senco s svojimi perutmi.

Bili so tako visoko, da največa ladja, ki so jo videli pod seboj ni bila videti večja, nego bela tonovšica, ki plava po vodi. Za njimi je stal velik oblak, kot cela gora. In na njem je videla Eliza svojo lastno senco in senco ednajstih labudov, tako velikanski so bili. To je bila slika, lepša nego je je.

videla dozdej. Ko se je pa solnce pomikalo više in je zaostal oblak, zginila je tudi plavajoča senca.

Ves ljubi dan so leteli po zraku kot vršiča strela, ali vendar je šlo bolj počasi nego sicer, ker morali šo nositi sestro.

Pripravljalo se je k nevihti; zmračilo se je. Plašno je gledala Eliza, kako zapada solnce, a samotne skale v morji še ni bilo moč videti. Zdelo se ji je, kot bi labudi močnejše mahali s perutni. Ah! ona je bila kriva, da niso dosti hitro mogli leteti. Če zapade solnce, postanejo ljudje in morajo pasti v morje in vtoniti. Iz dna svojega srca je molila k ljubemu Bogu, ali skale le še ni ugledala. Črn oblak se je bližal, oblaki so se zedinili v velik, groziven val, ki je neznano hitro drl naprej, blisk na blisk je švigal iz njega.

Zdaj je bilo solnce ravno na morskem robu. Elizi je trepetalo srce, kar na enkrat se spusté labudi navzdol, ona je mislila, da padajo. Ali zdaj so se spet zibali na perutih. Solnce je bilo na pol že pod vodo; zdaj je še le zagledala pod seboj skalo, ki ni bila večja nego morski pes, ki moli glavo iz vode. Solnce je hitro padalo, zdaj ni bilo večé od zvezde in zdajci se dotekne njena noga trde zemlje. Solnce je ugasnilo, kot zadnja iskra na gorečem papirji. Okoli nje so stali bratje za

pod pazhe se držeči; ali več prostora kot za njo in za brate ni bilo. Morje je pljuskalo ob skalo ter je pršlo čez nje. Nebo se je neprestano svetilo v ognju, grom za gromom je rohnel, ali sestra in bratje so se držali za roke in so prepevali psalme, ki so jim dajali tolažbo in srčnost.

Ko se je danilo, bil je zrak čist in tih; kakor je vzhajalo solnce, prec so odleteli labudi s sestro. Morje je bilo še nemirno, ko so bili visoko v zraku, zdelo se jim je, kot bi bela pena na črnozelenem morji bili milijoni in milijoni labudov, ki po vodi plavajo.

Ko je solnce se vzdignilo više, videla je Eliza pred seboj, na pol v zraku visečo gorato zemljo, na gorah se je blisketal led in sred gorá je stal grad, vsaj miljo dolg, predrzno se steber nad stebrom dviguje, spodej pa se gibljejo palmovi gozdi in prekrasne cvetlice, velike kot mlinska kolesa. Prášala je, ali je znabiti to zemlja, kamor so namenjeni, ali labudi so zmajevali z glavami, ker to, kar je ona videla v oblacih, bil je prelepi vedno se spreminjajoči grad Fate Morgane, in v ta grad niso smeli pripeljati nobenega človeka. Eliza je stremela vanj, kar na enkrat se poderó gore, gozdi in grad in pred njimi je stalo dvajset mogočnih cerkvi, ena kot druga, z visocimi stolpi in špičastimi okni. Zdelo se ji je, kot bi čula orglje, ali kar je čula, to je bilo morje. Zdaj je bila prav

blizo cerkvi, ali zdajci so postale iz njih ladje, ki so plavale pod njo, ali ko je pogledala nanje doli, bile so le morske megle, ki so se vozile nad vodo. Tako se ji je vedno spreminjalo pred očmi, dokler je naposled videla pravo zemljo, kamor so bili namenjeni. Ondi so kipele v zrak najlepše modre gore s cedrovimi gozdi, z mesti in gradovi. Dolgo, predno je zatonilo solnce, je sedela na skali pred veliko jamo, ki je bila zarasena s tenkimi zelenimi rastlinami, ki so se zvijale po stenah. Človek bi mislil, da so vezene preproge.

„Bomo videli, kaj se ti bo nocoj tukaj senjalo“, pravi ji najmlajši brat in ji pokaže njeno spavnico.

„Bog daj, da bi se mi senjalo, kako bi vas mogla rešiti“, reče ona. To ji je šlo vedno po glavi, prav goreče je molila in prosila Boga za pomoč, celo v snu je še molila. Na to se ji je zdelo, kot bi letela visoko med oblake proti gradu Fate Morgane, in vila ji je prišla naproti. Bila je lepa in bliščeča in vendar je bila popolnoma podobna stari ženi, ki ji je dala jagod v gozdu in ki ji je pripovedala o labudih z zlatimi kronami na glavi.

„Tvoje brate lahko rešiš“, veli ji vila, „ako si srčna in stanovitna? Res je voda mehkejša od tvojih nježnih rok in vendar ogladi kamenje, ali

voda ne čuti bolečin, ki jih bodo čutili tvoji prsti, ona nima srca in ne trpi težav in britkost, ki jih moraš ti pretrpeti. Ali vidiš koprivo v moji roci? Takih raste dosti tu okoli jame, kjer ti spiš, le samo te in one, ki rastejo na grobeh, so pripravne za to; to si dobro zapomni. Teh kopriv moraš natrgati, čeravno bo tvoja roka polna skelečih mehurjev, potem ji otri z nogama in dobila boš lan a iz njega moraš splesti ednajst oklepov z dolzimi rokavi, te oklepe vrzi na labude — in rešila jih boš. Ali pomisli, da od trenutka, ko začneš to delo, ne smeš govoriti tako dolgo, dokler ne boš dodelala in če bi tudi leta trpelo. S prvo besedo, ki jo pregovoriš, zasadiš smrtni nož v srca svojih bratov. Njih življenje nosiš na svojem jeziku. Zapomni si vse to!“

Zdajci se s koprivo dotekne njene roke, peklo jo je kot žareči ogenj in Eliza se prebudi. Bil je dan in tik njene postelje je ležala kopriva, ravno taka, kakor jo je videla v sanjah.

Poklekne, zahvali se ljubemu Bogu in gre iz jame na svoje delo.

Z nježnima rokama je segla med grde koprive, ki so bile kot ogenj, po rokah so se spustili veliki mehurji, ali ona je to vse rada trpela, da le reši svoje brate. Vsako koprivo je otrla z bosima nogama in je spletala zeleni lan.

Ko je solnce zašlo, prišli so bratje in ko so videli, da je nema, so se prestrašili, mislili so, da jo je hudobna mačeha spet začarala.

Ko so pa videli njene roke, razumeli so, kaj dela za nje in najmlajši brat se je jokal, a kamor so padale njegove solze, ondi ni čutila bolečin, ondi so zginili mehurji.

Celo noč je delala, ker ni ga imela miru, dokler ne reši svojih bratov. Celi drugi dan, ko so spet odleteli labudi, je sedela v samoti, ali še nikdar ji ni čas tako naglo bežal, kot zdaj. En oklep je bil dodelan, začela je družega.

Zdaj se v gorah oglasi lovski rog, ona se prestraši. Glas se je vedno bližal, slišala je lajati pse, prestrašena zbeži v jamo, zveže koprive, ki jih je nabrala in otrla v snop ter se vsede nanj.

Pri ti priči priskače velik pes iz soteske, kmalo za njim drugi in potem še eden, glasno so lajali, so bežali nazaj, pa so bili kmalo spet tu. Čez nekoliko trenutkov so stali vsi lovci pred jamo, a naj lepši med njimi je bil kralj te dežele. Stopi bliže k Elizi — lepše deklice ni videl nikdar.

„Kako si ti sem prišlo, ti prekrasno dete?“ vpraša jo kralj. Eliza zmaje z glavo, ker ni smela govoriti, ako je hotla rešiti bratov in jih ohraniti pri življenju. Da bi kralj ne videl, kaj mora trpeti, skrije roke v predprt.

„Pojdi z menoj!“ reče ji kralj. „Tu ne smeš ostati. Če si tako dobra, kakor si lepa, oblekel te bom v svilo in žamet, na glavo ti bom dal zlato krono in v mojem najbogatejem gradu boš stanovala in kraljevala.“ Potem jo posadi na svojega konja, ona pa joka in previja roke ali kralj jej reče: „Jaz hočem le tvojo srečo, enkrat mi boš za to hvaležna.“ Potem zdirja po gorah, posadi jo pred se na konja in lovci so drvili za njima.

Ko je solnce zahajalo, ležalo je pred njimi lepo kraljevo mesto s cerkvami in kuplami. Kralj jo pelje v svoj grad, kjer je v visokih marmeljnatih dvoranah iz cevi kviško skakala voda, kjer so bile stene in stropi olepšane s slikami. Ali ona vsega tega ni videla, jokala in žalovala je. Voljno je pustila svojim hišinam, da so jo oblekle kot kraljico, ji z biseri prepletle lasé in na opečene prste ji nategnile voljne rokovice.

Bila je prečudne lepote in dvor se ji je zdaj še globokeje priklanjal. In kralj si jo izbere za nevesto, da si ravno je veliki škof z glavo zmajeval in mrmral, rekel je, da je lepa deklica iz gozda gotovo veša, ki je preslepila kralja in omamila njegovo srce.

Ali kralj ga ni poslušal, veleval je, naj se oglasi muzika, naj se vrsté najslastnejša jedi in najljubeznivše deklice naj plešejo okoli neveste.

Skoz dišeče vrte so jo peljali v prekrasne dvorane, ali vse to ji ni privabilo na usta ne enega smehljeja — bila je podoba žalosti. Zraven njene spavnice odpre kralj malo kamrico, z dragocenimi zelenimi pregrogami je bila olepšana, bila je v vsem podobna jami, v kateri je dosihmal stanovala. Na tleh je ležal snop lanù, ki si ga je napravila iz kopriv in pod stropom je visel oklep, ki ga je bila že dodelala. Vse to je vzela seboj lovec, ker se mu je zdelo nenavadno.

„Tu si moreš misliti, da si v svoji domačiji“ veli kralj. Tu imaš delo, ki si ga delala ondi, sred vse te krasote te bo veselilo, ako se boš zmišlila na prejšni čas.“

Ko Eliza vidi to, kar je bilo njenemu srcu tako ljubo, se nasmehlja in kri se ji vrne v lica. Mislila je na rešitev svojih bratov, kralju poljubi roko, on jo stisne na svoje srce in vsi zvonovi so oznanovali ženitovanje. Lepa nema deklica iz gozda je postala kraljica.

Veliki škof je šeptnel kralju na uho hudobne besede, ali kralju niso šle k srcu. Ženitev je bila odločena, veliki škof sam ji je moral djati krono na glavo. Ali s hudobnega srca ji je pritisnil ozki obroček trdo na čelo, da jo je zbolelo. Ali njeno srce je obdajal težji obroč, namreč žalovanje po bratih. Svojih telesnih bolečin ni čutila. Bila je

nema, ker ena sama beseda bi bratom vzela življenje ali v njenih očeh se je brala goreča ljubezen do dobrega lepega kralja, ki je vse mogoče storil, da bi jo razveselil. Od dne do dne se je bolj prikupil njenemu srcu, o da bi mu smela se razodeti in mu potožiti svoje britkosti.

Ali nema mora biti, nema mora dokončati svoje delo.

Torej se ponoči vkrade od njega, gre v malo kamrico, ki je bila podobna jami in tu plete oklep za oklepom. Ko pa začne plesti sedmega, nima več lanů.

Na pokopališči so rastle koprive, ki jih je ona potrebovala; to je vedela, ali ona jih mora sama trgati, in kako bo prišla na pokopališče?

„O, kaj je bolečina v mojih prstih proti britkosti, ki jo trpi srce,“ si misli. „Ali poskusiti moram. Bog me ne bo zapustil.“ S težkim srcem, kot bi kaj ludega imela v mislih, zmuza se v jasni noči na vrt in gre skoz drevorede in samotne ulice proti pokopališču.

Na enem izmed najširjih nagrobnih kamenov je videla lamije v krogu sedeti. Te grdobne veše so pometale cunje raz sebe, kot bi se hotle kopati, in potem so z dolzimi suhimi prsti odkopavale nove grobe, iz katerih so vlekale s peklenko pohlepnostjo mrtva trupla in jedle njihovo meso. Eliza je

morala tik mimo njih, lamije so vpirale v njo hudobne oči, ali ona je tiho molila, je brala pekoče koprive ter jih nesla domu v grad.

Le en sam človek jo je videl, veliki škof namreč, on je čul, ko so drugi spali. Zdaj je imel vendar le prav, ko je mislil, da kraljica ni, kakor bi morala biti, da je veša in da je preslepila kralja in vse ljudstvo.

V spovednici je povedal kralju, kar je videl in česar se je bal. In ko je izgovoril ostre besede, zmajevali so svetniki z glavami, kot bi hteli reči: „Ni ne tako! Eliza je nedolžna.“ Ali veliki škof je drugač razlagal; on je mislil, da pričajo zoper njo in da so nad njenim grehom glave zmajevali. Dve težki solzi se zdaj uderete na kraljeva lica, šel je domu z dvomom v srcu in se je delal, kot bi spal po noči. Ali oči se mu niso zaprle v mirnem snu, čutil je, ko je Eliza vstala. Vsako noč je vstajala in kralj je šel vselej tiho za njo ter je videl, da je zginila v svojo kamrico.

Od dne do dne je bilo temnejše kraljevo lice. Eliza je to spazila, pa ni vedela zakaj, ali vendar jo je skrbelo in koliko je v tem trpela za svoje brate. Njene vroče solze so kapale na kraljevski žamet in škrlat in tu so se svetile kot demanti in vsak, ki je videl to krasoto, bi bil rad kraljica. Med tem je skorej dodelala svoje delo, še en oklep

ji je manjkal; ali lanu ni imela več in tudi ne ene koprive ne. Enkrat še in to zadnjikrat je ji iti na pokopališče, da si jih natrga nekoliko pesti. Skrbela jo je samotna pot, strahom je mislila na grozne lamije, ali imela je trdno voljo in zaupala je na Boga.

Eliza je šla, ali kralj in veliki škof sta šla za njo. Videla sta, da je skoz vrata zgubila se na pokopališče in ko sta prišla bliže, sedele so lamije na nagrobnem kamenu, kakor jih je videla Eliza. In kralj se je obrnil proč, ker si je mislil, da je med njimi ona, ki je še nocoj slonela na njegovih prsih.

„Ljudstvo jo mora obsoditi!“ reče kralj. In ljudstvo jo je obsodilo na gromado.

Iz prelepih kraljevih dvoran so jo peljali v temno, vlažno luknjo, kamor je skoz mrežo veter pihal. Mesto žameta in svile so ji dali snop nabranih kopriv, da položi na-nje glavo in s trdimi oklepi naj se pokrije. Ali nič ljubšega bi ji ne bili mogli dati, jela je spet delati in k Bogu je molila.

Zunaj je pa drhal pela na njo zabavljiice, živa duša je ni tolažila s prijazno besedo.

Proti večeru so frčale labudove peruti okoli mreže — to je bil najmlajši brat, on je našel sestro in ona je od veselja jokala na glas, akoravno

je vedela, da bo prihodnja noč njena zadnja. Ali saj je delo skoraj že gotovo in bratje so tu.

Zdaj je prišel veliki škof, da bi bil pri njej zadnjo uro, to je kralju obljubil. Ali ona je stresla glavo in ga je z očmi prosila, naj gré, ker to noč mora delo dogotoviti, sicer je bilo vse zastonj, vse: bolečine, solze in prečute noči. Veliki škof je šel od nje s hudimi besedami, ali uboga Eliza je vedela, da je nedolžna in je delala dalje.

Male miši so tekale po tleh, k nogam so ji nosile koprive, da bi vsaj nekoliko pomagale. Dрозek se je pa vsedel na mrežo pri oknu in je pel celo noč tako veselo, kolikor je mogel, da bi Eliži ne vpadlo srce.

Bilo je še mračno, še le čez eno uro je vzhajalo solnce, ednajst bratov je stalo pred grajskimi vrati, hotli so h kralju.

* To ne more biti, so jim odgovorili, saj je še noč, kralj spi in ne smejo ga zbuditi. Bratje prosijo, žugajo, straža pride in celo kralj stopi ven in praša, kaj to pomeni? Pa ravno zdaj vzhaja solnce in bratov ni bilo več videti ali čez grad je letelo ednajst labudov.

Ljudstvo je vrelo iz mestnih vrat, vsi so hoteli videti, kako bodo vežo sežigali. Stara kljusa je vlekla voz, na katerem je Eliza sedela, oblekli so ji halo iz debelega platna, njeni lepi lasje so

razpuščeni viseli okoli lepe glave, njena lica so bila bleda kot zid, ustnice so se rahlo premikale, z rokama je pa pripravljala lan. Celo zdaj, ko so jo peljali k smrti, ni prenehala v svojem delu, deset oklepov je ležalo pri njenih nogah, ednajstega je pa delala. Drhal jo je zasmehovala.

„Glej! kako mrmra rujava veša! Še molitvenih bukvic nima v rokah, raztrgajte ji to sleparijo na kosce.“

In vsi so silili v njo in so hteli raztrgati oklepe, zdajci prileti ednajst divjih labudov, vsedejo se na voz okoli nje ter mahajo s velikimi perutmi. Drhal se umekne preplašena na stran.

To je znamenje iz nebes! gotovo je nadolžna! tako so mnogi šeptali. Ali glasno govoriti si niso upali.

Zdaj jo prime trinog za roke, ona pa vrže hitro ednajst oklepov na labude in pri tej priči je stalo tu ednajst lepih kraljičev. Ali najmlajši je imel eno labudovo perutnico mesto roke, ker je manjkal rokav v njegovem oklepu, ker ga ni mogla dodelati.

„Zdaj smem govoriti!“ reče ona. „Nedolžna sem!“

Ko je ljudstvo videlo, kaj se godi, priklanjaljo se ji je kot svetnici. Ona je pa kot mrtva padla bratom v naročje, tako jo je prevzela negotovost, bolečina in strah.

„Da nedolžna je! veli starši brat in pové vse, kar se je zgodilo. In ko še govori, na enkrat lepo zadiši, kakor od milijon rož. Vsako poleno na gromadi se je vkoreninilo in pognalo veje, velik in visok dišeč plot je tu stal, poln rudečih rož, prav na vrhu se je zibala bela in svetla cvetlica, ki se je svetila kot zvezda. Kralj jo utrga in jo dene na Elizine prsi. Zdaj se prebudi, njeno srce je bilo mirno in blaženo.

In vsi zvonovi so zvonili sami od sebe in tice so priletele v velikih tropah. Vrnili so se nazaj v grad, tacega svatovskega obhoda še ni videl noben kralj.

10. Pravljica o letu.

Bilo je pozno v prosincu. Metlo je strašno; po cestah in ulicah se je kadilo od snega, in okna so bila, kot bi jih bil od zunaj s snegom ometal. Ljudem se je mudilo; tekali so in eden v drugega so se zaletovali. Kočijaž in konji so, kot bi jih bil s cukrom potresel; strežaji so se pa, s hrbtom proti kočiji obrnjeni, ritensko proti burji vozili. Pešci so se držali vedno tik voz, ki so se le počasi premikali v globokem snegu. In ko je vendar pojenjal vihar in so poleg hiš napravili ozko gaz, vendar so se ljudje še na nji ustavljali; česta se dva srečala, nobeden ni hotel v globoki sneg zabresti, da bi se uni mimo zmuzal. Mirno in tiho stojita nekaj časa, dokler nazadnje, kot bi se bila tiho porazumela, se vsak z eno nogo v snegu pogrezne.

Proti večeru je potihnil piš popolnoma; nebes je bil kot pometen in vidil se je viši in čisteji kot navadno; zvezde so pa bile kot na novo zbrusene, nektre so bile čuda jasne in svitle, — torej se je skorja na snegu lahko toliko sterdila, da je držala drugo jutro vrabce, ki so zdaj po snegu, zdaj po

gazi skakljali; pa veliko jedila ni bilo najti in zeblo jih je hudo.

„Čiv!“ reče eden drugemu, „kaj, to je novo leto! — saj je slabeje kot staro! lahko bi bili staro obdržali. Jaz nisem zadovoljen, in vém zakaj“.

„In ljudjé so letali sem ter tje in so pozdravljali s strelom novo leto“, reče premrto vrabče. „Celo lonce so pred durmi pobijali in veselja niso vedli, kaj bi počeli, ker je staro leto minulo! Tudi jaz sem bil vesel, mislil sem namreč, da bomo dobili tople dni; zdaj pa iz vsega skup nič ni; še bolj me zebe kot pred, gotovo se je pratikar zmotil“.

„Taki so!“ reče tretji, ki je bil že star in je nosil sivo čopo; „tú imajo nekaj, kar pratiko imenujejo — sami so si jo izmislili in zdaj hočejo, da bi se vsi po nji ravnali, pa to ne gre tako? Zdaj je še zima, ostudni Gruden zdaj še gospoduje; kedar pride pomlad, prične se leto, to je po natori in po nji rajtam tudi jaz“.

„Pa kdaj pride pomlad? vprašajo drugi.

„Pomlad pride, kedar se vrne čaplja; pa to je negotovo in tukaj v mestu ne vé živa duša pravega o tem; zunaj na deželi to bolj vedó — hočemo li tje zleteti in ondi dočakati pomladi? Po vsaki viži smo tam bliže nje.“

„To je vse prav,“ pravi vrabulja, ki je že dolgo okrog skakljala in čivkala, akoravno še ničesar povedala ni. „Jaz vživam tukaj dobrot, katerih bi zunaj znabiti pogrešala. Ne daleč od tod na nekem dvorišču stanujejo ljudje, katerim je nekaj prav pametnega na misel prišlo; pribili so namreč tri ali štiri vrtno lonce k zidu. Vsakemu loncu so izrezali luknjo, ravno toliko, da ven in noter letati morem; tu imam s svojim možem gnjezdo in vsi najni mladiči so se ondi izlegli. Se ve, da so ljudje napravili vse to, ker jih veseli nas viditi, drugači bi gotovo tega ne bili storili. Zgoli iz veselja nam potresajo tudi drobtinice, imamo tedaj tudi hrano, res smo prav preskrbljeni; — torej mislim, da z možem ostaneva; akoravno sva zelo nezadovoljna — ostaneva pa vendar!“

„Mi zletimo pa na deželo gledat, ali pomlad že pride, ali ne!“ — in sfrčali so.

Na deželi je bila pa huda zima, še vse bolj mrzlo je bilo v mestu. Oster veter je pihal čez sneženo polje. Kmet s kosmatimi rokovicami je sedel na sanéh in je mahal križem z rokami, da bi se ogrel; bič je ležal v naročji in mršavi konji so leteli, da se je iz njih kadilo; sneg je škripal in po kolovozu so skakljali vrabci — hudo jih je zeblo.

„Čiv! kdaj pride pomlad? To trpi strašno dolgo!“

„Strašno dolgo!“ sliši se glas od bližnjega s snegom pokritega homca daleč čez polje. To je bil znabiti jek ali pa morebiti glas čudnega starega moža, ki je na visoki sneženi kopici vkljub burji sedel; bil je ves bel, dolgih sivih las, bledega obličja in velicih bistrh oči.

„Kdo je ta starec tam?“ vprašajo vrabci.

„To jaz vem,“ odgovori star krokar, ki je ob meji sedel in je bil toliko ponižen, da je previdil, da smo pred Gospodom prav za prav vsi majhni tički; torej se je z vrabci v govor spustil in jim je razjasnil. „Jaz vem, kdo je uni starec. To je Gruden, stari mož lanskega leta; ni še unrl, kakor ljudje pravijo, on zdaj še gospoduje. Hu-u! jelite revčki, da vas mraz stresa?“

„No! ali je res tako, ali ne, kakor sem vam pravil“, oglasi se malo vrabče, „pratika je le človeška iznajdba in ni po natori napravljena. To bi morali nam prepustiti, nam, ki tanjše čutimo.“

Prešel je teden, prešla sta dva; jezero je zmrznilo do trdnega in bilo je podobno vlitemu svincu. Čez deželo so se pa vlačile vlažne mrzle megle, črne vrane so v tropah tiho letale — bilo je, kot bi vse spalo. — Kar se zasveti solnčni žarek na jezeru, ki se je svetilo, ko živo srebro. Sneg na polji in na homcu se ni več tako blisketal, — ali bela podoba, Gruden sam, je sedel še vedno

ondi in v eno mer gledal proti jugu; še celo zapazil ni, da snežena odeja tako rekoč v tla leze, da se je tu in tam že prikazala zelena lisa, in po teh lisah so gomazeli vrabci.

„Živživ! Živživ! pride li zdaj pomlad?“

„Pomlad!“ razlega se čez hribe, čez plan, razlega se čez temnorujave gozde, kjer se je zelen mah svetil po drevesnih deblih, in od juga ste prileteli prvi dve čaplji; vsakej je sedel na hrbtu ljubeznjiv deček in deklica. Za pozdrav sta poljubila zemljo in kamor sta stopila, prikazale so se izpod snega bele cvetlice. Roko v roci gresta k staremu ledenemu možu, k Grudnu; v pozdrav mu padeta na prsi, in v tem trenutku so bili vsi trije zakriti, gosta in mrzla megla je vse pokrivala. Počasi se vzdigne veter — hudo je pihal, razkadil je tudi meglo — in toplo solnce je sijalo. Gruden je zginil in lepa pomladanska otroka sta vladala leto.

„To je pač novo leto!“ rekli so vrabci. „Zdaj dobimo spet svoje pravice in vračilo za ostro zimo!“

Kamor sta se otroka obrnila, poganjali so grmi in drevesa zelene popke; trava je rastla in polje je zelenelo vedno bolj živo in prijetno. Povsod je razsipala mlada deklica cvetlice; sila veliko jih je imela v zavihanem krilu, viditi je bilo, kot bi od ondod izvirale. Krilo je bilo vedno polno, če je tudi še tako obilo cvetlice potresala. V svoji go-

rečnosti je razsula bogato cvetje po breskvah in jablanah, da so drevesa stala v polni krasoti, še predno so zeleno perje prav pognala.

Deklica je zaploskala z rokama, tudi deček je zaploskal in priletele so trope tičev, Bog ve odkod, in vsi so žvrgoleli in peli; „Pomlad je prišla!“

Čuda lepo je bilo to. Marsikaka stara ženica je stopila čez prag ven na solnce. Ko se otrese in obere, pogleda na rumene cvetlice, ki so na polji evetele, in bilo ji je pri srcu, kot v njenih mladih letih, svet se ji je spet pomladil. „Danes je lepbožji dan!“ ginjena pristavi.

Gozd je imel še svojo rujavo zelenkasto suk-njo; popek se tišči popka, pa šmarnice so že pri-jetno dišale, vijolic je bilo tudi že obilo, veternice in trobentice so klile — v vsaki travici je bilo življenje. To je bilo res lepo pogrinjalo, da je človeka mikalo se vsesti, in tu sta sedela roko v roci pomladanski deček in pomladanska deklica, pela sta in se smejala. Rastla sta pa, da se jima je vidilo.

Pohleven dež je na nju rosil, nista ga čutila, deževna kaplja in solza veselja ste se zedinili v eno kapljo. Zdaj je pognalo listje v gozdu; ko je solnce izšlo, bili so vsi gozdi zeleni.

Roko v roci sta hodila ženin in nevesta pod koščatim zelenjem. Kakó čisto je vsako peresce,

iz vsacega puhti okrepčaven duh! Čist potok je šumljal po pisanih kamencih in skozi zeleno bičevje. „Gotovo ostane vedno tako!“ pravi vsa natora. Kukovica je kukala, škrlica je žvrgolela; bila je prav lepa pomlad, le vrbe so varovale svoje cvete s kosmatimi rokovicami, in to je dolgočasno.

Pretekli so dnevi, prešli so tedni, gorkota je puhtela od zgoraj, vročina je rumenila žito. Beli lotos je razprostiral svoja velika zelena peresa po jezeru, in ribe so se skrivale pod njegovo senco. V zatišni strani gozda, kjer se je solnce vpiralo na kmetiško hišo in pregrevalo razcvetele rože in češnjeva drevesa, ki so se šibila pod težo sočnega, črnega sadú, tu pred hišo je sedela Srpanova ljubeznjiva žena, ravno tista, ki smo jo pred kot deklico in nevesto vidili. Strmo je gledala na črne oblake, ki so se kot težke gore kopičili eden vrh drugega; od treh strani so se privlekli, kot navzdol obrnjeno okamnelo morje so se nižali gozdu, v katerem je, ko bi trenil, vse potihnilo. Nobena sapica ni pihljala; tiči so umolknili, vsa natora je bila resna, kot bi nečesa pričakovala, po cestah in stezah so pa hiteli vozniki in pešci, da bi pod streho prišli.

Na enkrat se zasveti, kot bi bilo solnce predrlo oblake; in zopet nastane tma in grom bobni. Curkoma lije dež izpod neba, zdaj postane temno zdaj svitlo; zdaj je vse tiho in zdaj spet grom

bobni. Mlado rujavkasto trsje na močirji se ziblje kot valovi na morji, vodena megla je zakrila gozd, spet se stemni, spet se zasvitli, tihota in ropot se vrstita. Žito je ležalo na tleh, kakor bi ga bil poplavlil; človek bi mislil, da se nikoli več vzdignilo ne bo.

Dež jenjuje, le posamezne kaplje padajo še na tla; solnce zopet sije, po bilkah in peresih so se svetile kaplje kot biseri, tiči so peli in ribe so se iz vode metale. Mušice so plesale in na kamnu tik nemirnega slanega morja je sedel Srpan sam, krepki mož z mokrimi lasmi; kopal se je in pokrepčan sedi na solčnih žarkih. Vsa natora okrog in okrog se je pomladila, vse je lepo kazalo, bilo je poletje — gorko prijetno poletje.

Prijeten in sladek duh je puhtel iz deteljišča; bučele so šumele okrog starega rotišča, ostrožnice so se vile okoli altarja, ki se je lesketal, od dežja spran, v solčnih žarkih, in tje je letela matica z rojem in je napravljala vosek in med. Le Srpan in njegova čvrsta žena sta to vidila, le njima je pokladala natora svoje darove na altar. Zvečer se jo svetilo nebo kot zlato, nobena cerkvena kuplja se ne sveti tako lepo; med večerno in jutranjo zarjo je pa sijala luna, — bilo je po letu.

Pretekli so tedni, pretekli so dnevi. Srpi so se lesketali na polji; jablana se je šibila pod ru-dečim in rumenim sadom, hmelj je visel v velicih

grozdih in je prijetno dišal; pod lešo, na kateri so lešniki v velicah šopih sedeli, tam je počival Srpan in njegova resna žena.

„Kaka obilnost!“ pravi ona „povsod je razlit blagoslov, povsod je domače in dobro, in vendar — sama ne vem, kaj mi je — meni se toži po — tihóti — po miru — ne najdem prave besede za to! Na polji spet orjejo. Zmiraj več in več si hočejo ljudjé pridobiti! Glej, v tropah doletavajo čaplje in hodijo za plugom; to je tisti tič iz Egipta, ki naju je prinesel po zraku. Se li še spominjaš, ko sva kot otroka prišla v te severne kraje? Prinesla sva seboj ljubo solnce, zeleno listje in cvetice; veter je hudo ž njimi ravnal. Sicer se temnije in rumenijo kot drevesa na jugu, ali zlatega sadú ne donašajo, kot te!“

„Hočeš li viditi zlati sad?“ upraša jo Srpan, „veseli se tedaj!“ In vzdignil je svojo roko — in peresa v gozdu so se jela rudečiti in zlatiti — kaka krasota! Divja roža je bila polna rudečega sadú, bezeg se je šibil pod težkimi črnorujavkastimi jagodami, divji kostanj je padal iz črno zelenih lupin in v dnu gozda so cvetele vijolice v drugo.

Ali kraljica leta postaja vedno tiheja in bleđi. „Mrzlo piše!“ pravi ona, „noč pripelje seboj vlažne megle! — meni se toži — po krajih, kjer sem preživela otročja leta!“

In videla je, kako so čaplje odletavale, vse vkup in vsaka posebej, in roke za njimi steguje. Pogledala je na njih gnjezda, ktera so prazna ostala; v enem je rastel dolgopecljati kokalj, v drugem pa rumena gorščica in vrabci so letali v gnjezda.

„Čiv! čiv! kje je gospoda ostala? Menda ne more več zdržati, ko začne mrzlo pihati, torej je šla iz dežele. Srečno pot!“

Listje se je rumenilo bolj in bolj, list je padal za listom, jesenski vetrovi so razsajali; bilo je že pozno v letu in na rumenem listji je počivala kraljica in z milim očesom je gledala na svitlo zvezdo in njen mož je stal pri nji. Veter zašumi v listji — in ona je zginila; le en metulj, zadnji tega leta, je zletel v mrzli zrak.

Privlekle so se mokre megle, studena burja je pihala in temne, strašno dolge noči so se vrstile. Vladar leta stoji tu s kodri, ki so beli, kot sneg, pa še sam tega ne ve; misli da so snežinke, ki padajo iz oblakov, in tenka snežena odeja je zagrnila zeleno polje.

Cerkveni zvonovi so zvonili k božiču.

„Zvonovi pojó k rojstvu!“ pravi vladar, „kmalo se bota rodila nova vladarja, in jaz poj-

grozdih in je prijetno dišal; pod lešo, na kateri so lešniki v velicah šopih sedeli, tam je počival Srpan in njegova resna žena.

„Kaka obilnost!“ pravi ona „povsod je razlit blagoslov, povsod je domače in dobro, in vendar — sama ne vem, kaj mi je — meni se toži po — tihóti — po miru — ne najdem prave besede za to! Na polji spet orjejo. Zmiraj več in več si hočejo ljudjé pridobiti! Glej, v tropah doletavajo čaplje in hodijo za plugom; to je tisti tič iz Egipta, ki naju je prinesel po zraku. Se li še spominjaš, ko sva kot otroka prišla v te severne kraje? Prinesla sva seboj ljubo solnce, zeleno listje in cvetice; veter je hudo ž njimi ravnal. Sicer se temniijo in rumenijo kot drevesa na jugu, ali zlatega sadú ne donašajo, kot te!“

„Hočeš li viditi zlati sad?“ upraša jo Srpan, „veseli se tedaj!“ In vzdignil je svojo roko — in peresa v gozdu so se jela rudečiti in zlatiti — kaka krasota! Divja roža je bila polna rudečega sadú, bezeg se je šibil pod težkimi črnorujavkastimi jagodami, divji kostanj je padal iz črno zelenih lupin in v dnu gozda so cvetele vijolice v drugo.

Ali kraljica leta postaja vedno tiheja in bleđi. „Mrzlo piše!“ pravi ona, „noč pripelje seboj vlažne megle! — meni se toži — po krajih, kjer sem preživela otročja leta!“

In videla je, kako so čaplje odletavale, vse vkup in vsaka posebej, in roke za njimi steguje. Pogledala je na njih gnjezda, ktera so prazna ostala; v enem je rastel dolgopecljati kokalj, v drugem pa rumena gorščica in vrabci so letali v gnjezda.

„Čiv! čiv! kje je gospoda ostala? Menda ne more več zdržati, ko začne mrzlo pihati, torej je šla iz dežele. Srečno pot!“

Listje se je rumenilo bolj in bolj, list je padal za listom, jesenski vetrovi so razsajali; bilo je že pozno v letu in na rumenem listji je počivala kraljica in z milim očesom je gledala na svitlo zvezdo in njen mož je stal pri nji. Veter zašumi v listji — in ona je zginila; le en metulj, zadnji tega leta, je zletel v mrzli zrak.

Privlekle so se mokre megle, studena burja je pihala in temne, strašno dolge noči so se vrstile. Vladar leta stoji tu s kodri, ki so beli, kot sneg, pa še sam tega ne ve; misli da so snežinke, ki padajo iz oblakov, in tenka snežena odeja je zagrnila zeleno polje.

Cerkveni zvonovi so zvonili k božiču.

„Zvonovi pojó k rojstvu!“ pravi vladar, „kmalo se bota rodila nova vladarja, in jaz poj-

dem k pokoji, kot moja žena; k pokoji v svetlo zvezdo.“

In na lepi zeleni jelki je stal božični angelj in je blagoslavljal mlada drevesca, ki bodo poviševala njegov praznik.

„Veselite se v hiši in pod zelenimi vejami!“ reče vladar leta, ki je v nekih tednih postal siv starček. „Moj pokoj se bliža, mlada vladarja dobita krono in žeslo!“

„In vendar imaš oblast, akoravno ne pokoja“, zavrne ga božični angelj. „Naj leži sneg na mladi setvi in naj jo greje. Potrpi! akoravno se drugemu uklanjajo, vendar si le ti vladar. Akoravno si pozabljen, vendar še živiš! Ura rešenja bo bila za-te, kedar pride pomlad.“

„Kdaj pride pomlad?“ vpraša Gruden.

„Pomlad pride, kedar se čaplja vrne.“

S sivimi lasmi in z belo brado je sedel mrzli Gruden na sneženi kopici in je gledal proti jugu, kjer je nekdaj sedel in gledal. V dve gubi se je držal, pa je bil vendar še močan, kot zimski vihar. — Led je pokal, sneg je škripal, po gladkem jezeru so se dričali in po belem snegu so sedeli črni krokarji in vrane; ni je bilo sapice; Gruden je pa žugal tiho s pestmi in jezero je zmrznilo seženj debelo od kraja do kraja.

Zdaj so prileteli spet vrabci iz mesta in so vprašali; „Kdo je uni stari mož?“ In na plotu je sedel spet krokar, ali pa njegov sin, kar je prav za prav vse eno, in ta jim je odgovoril:

„To je Gruden, stari mož lanskega leta. Ni še umrl, kakor pratika kaže, on je le oskrbnik prihodnje pomladi.“

„Kdaj pride pomlad?“ vprašali so vrabci. „Potem dobimo dobre čase in boljšo vlado. Ta ni zlodja vredna.“

In v globocih mislih je kimal Gruden golemu, črnemu gozdu, kjer se je vsako drevó pokazalo v svoji rasti in prijetni podobi; med tem, ko je Gruden dremal, razprostrle so se studene megle—vladarju se je senjalo o njegovi mladosti in njegovem moštvu, in ko se je dan zaznal, lesketal se je ves gozd v bliščečem srežu. To so bile Grudnove sanje od lepega poletja; solnce je otresalo srež od dreves.

„Kdaj pride pomlad?“ vprašali so vrabci.

„Pomlad!“ so odmevali s snegom pokriti homci. Solnce je sijalo bolj toplo, sneg se je tajal, tiči so žvrgoleli: „Pomlad pride!“

In visoko v zraku prileti prva čaplja, druga pride za njo; vsaka je imela na hrbtu ljubeznjivo dete; spustili ste se na ravno polje, poljubili ste zemljo in starega tihega moža; in kakor Mozes na gori je zginil Gruden v meglenih oblacih.

Pravljica o letu je pri koncu.

„To je vse prav“, djali so vrabei, „tudi je prav lepo, pa ni po pratiki, torej je narobe.“

K a z a l o.

Predgovorček	3
1. Angelj	5
2. Mati	8
3. Déte v grobu	16
4. Najljubeznjiviša roža na svetu	22
5. Zadnji biser	26
6. Od ajde	29
7. Marjetica	32
8. Srečna rodovina	37
9. Divji labudi	42
10. Pravljica o letu	66

